GRAĐA ZA MONOGRAFIJU SENTE

DOBOS JÁNOS

FÖLDMŰNKÁSMEGMOZDULÁSOK

1896/97.

GRAĐA ZA MONOGRAFIJU SENTE

UREĐIVAČKI ODBOR

BRANOVAČKI DANILO
Dr BURÁNY BÉLA
ERDÉLYI ISTVÁN, GL. UREDNIK
KATONA PÁL
Dr SZELI ISTVÁN
TÓTH HORGOSI PÁL
VUKOV NESTOR

Okmányok az 1897. évi zentai földmunkásmegmozdulások történetéhez

ÖSSZEÁLLÍTOTTA, DOBOS JÁNOS

Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Zenta
Завод за културу војвођанских Мађара Сента

A Gmbks
ajándéka

Okmànyok az 1897. èvi zentai földmunkàsmegmozdulàsok törtènetèhez - összeàllitotta Dobos Jànos. (Dokumenti istorijata pokreta agrarnog proleterijata 1897. godine u Senti - sastavio je Dobos Jànos). Gradja za Monografiju Sente, br.7. Rotoprint Univerziteta u Novom Sadu i Štamparija Udarnik, Sente. Tehnički saradnik Kokai Imre. Tiraž 5oo kom. - Mart 1967. godine.-

TÁJÉKOZTATÓ A SZÖVEGKÖZLÉSRŐL

A városunkban 7o évvel ezelőtt lezajlott földmunkásmegmozdulás forrás anyagának egy - válogatott - részét bocsájtjuk e füzetben az érdeklődők, a helytörténeti kutatók, de főképpen a helytörténetet is magába foglaló, társadalmi ismereteket előadó tanítók, előadók és tanárok rendelkezésére.

A közölt olvasmányok a Vajdasági Történelmi levéltár (rövidítve: VTL), a zombori és zentai (rövidítve: TL. Sombor, TL. Senta), valaminta a budapesti Országos levéltár (rövidítve: OL) iratanyagából származik, míg az újságcikkek a szabadkai Városi Könyvtár hírlapgyűjteményében fellelhető, egykori zentai ujságból. Az okmányok és cikkek előtti magyarázó, eligazító és egyben összekötő szöveget helytakarékossági szempontból a lehető legszűkebbre szabtuk, azért itt utalunk azokra a munkákra, amelyek ismerete lehetővé teszi a közölt okmányok és cikkek iskolai oktatásbani felhasználását:

Pach Zsigmond Pál - Hanák Péter: Magyarország története az abszolutizmus és a dualizmus korában, Budapest 1957 II. kötet

Mód Aladár: 4oo év küzedelem az önnálló Magyarországért, Budapest 1954

Vince S. Edit: A Magyarországi Szociáldemokrata párt 189o - 1896, Budapest 1961

A magyar Munkásmozgalom Történetének Válogatott dokumentomai II. kötet, Budapest 1956

Arpad Lebl: Sindikalna borba agrarnog proletarijata, Beograd 1954

Josip Mérnić: Radnički pokret u Bačkoj do formiranja Socijaldemokratske partije Ugarske, Novi Sad, 1963 (magyar fordítása rövidesen megjelenik)

Socijalistički pokret u Bosni, Vojvodini i Makedoniji, VI. kötet, Beográd 1951

Az okmányokat és cikkeket időrendben, egykorú helyesírással és teljes szöveghűségben (beleértve az elírásokat, hibákat is) szószerint közöljük, az esetleges kihagyásokat három ponttal (...) jelölve. A közölt szövegek után azok őrzési helyét, eredetét, okmány - vagy jegyzőkönyvi számát (rövidítve: jkvi sz.) jelöljük meg; esetleg a szövegben előforduló, ma már ritkán használt rövidítések és idegen szavak rövid magyarázatát adjuk.

Az itt közölt okmányok tudomásunk szerint eddig még nem jelentek meg egyetlen forráskiadványban sem, ezért feltételezzük, hogy a helytörténeti kutatás, iskolai oktatás és népnevelés keretein kívül e kiadvány több tudományos munkás érdeklődésére is számithat.

- . -

I.

A SZOCIALISTA SZERVEZKEDÉS MEGINDULÁSA

1895 - 1896

1. A SZOCIALISTA MOZGALOM MEGINDULÁSA BÁCS-BODROG MEGYE FÖLDMUNKÁSSÁGA KÖRÉBEN

A XIX. század végén az ipari munkásság az alföldi mezővárosokban jelentéktelen számú volt; a szocialista mozgalom itt a nagyszámú nincstelen földmunkásság, az agrárproletariátus körében indult meg. Az agrárszocialista mozgalmak először Békés megyében lángoltak fel 1891 folyamán, majd onnan átterjedtek a környező (Csongrád, Csanád, Arad és Torontál) megyékre; 1895-ben már Bács-Bodrog megye alispánja is megemlíti jelentésében a mozgalom megjelenését a megye területén.

„... A socialisticus mozgalom nálunk is tett már egy-egy szomszéd törvényhatóságokból át csapott egyének vagy küldemények becsempészése által sporadicus szárnypróbálkozásokat, de ezen eszmék eleddig, hála népünk egészséges nézetei és józan felfogásának úgy a hatósági közegek tapintatos és gondos eljárásának, csak néhány helyen tudtak kisebb gyúanyagra találni. Mindezen által minden irányban a legéberebb figyelem gyakoroltatik és az ig. t. törvényhatósági bizottság tagjait is kérem, hogy a szegényebb, de munkaszerető becsületes nép nehéz téli megpróbáltatásait munkaadással, és ha kell, némi segélyezéssel is enyhíteni segítsenek, hogy közállapotaink a jövőben is egészséges alapon fejlődhessenek. ..."

TL Sombor, Bács-Bodrogh vármegye Törvényhatósági bizott-

ságának jegyzőkönyve, 1895/17 jkvi. sz. - Alispáni jelentés a március 29-én tartott ülésen.

Sporadicus = elszigetelt, nem összefüggő ; ig. t. = igen tisztelt

2. A MUNKÁSMOZGALOM A ZENTAI JÁRÁSBAN IS JELENTKEZIK

Bács-Bodrog vármegye tiszamenti járásaiban először a becsei járásban indult meg a szervezkedés. Onnan gyorsan átterjedt a környező járásokra; a mozgalom gyors terjedése az alispánnak immár nem csak figyelmét, de aggodalmát is kiváltotta.

„Mindezeknél azonban aggasztóbb tüneteket mutat fel a munkás mozgalom, amely vármegyénk óbecsei, zentai, topolyai és kúlai járásában kezd gyökeret verni s társulás útján óhajt érdekeinek érvényt szerezni. E mozgalom, ha lelkiismeretlen vezetők kezére kerülne, a hatóságoknak nem csekély gondot fog okozni. E tekintetben eddigelé komoly agodalomra nincs ok ugyan, azonban az említett járások főtisztviselői ennek daczára éber figyelemmel kisérik a mozgalom fejlődését E mozgalom az óbecsei járásban, honnan az kiindult, jelenleg szünetel...

Zombor 1896 április 14 K"

VTL, Sremski Karlovci, Bács-Bodrog vármegye alispánjának bizalmas iratai 7o.res/1896 sz. - Karácsony alispán Vojnits megyei főispánhoz címzett jelentés-konceptje.

3. AZ ADAI MUNKÁSOK EGYLETET ALAKITANAK

A zentai járás területén a Becsével legközelebbi szomszédos község, Ada nincstelenjei már 1895-ben szervezetten munkát kértek, majd 1896-ban munkásegylet alakítására kértek engedélyt.

„Tekintetes dr. Mikosevits Kanut főszolgabíró urnak

Zentán

Tisztelettel jelentem, hogy a mai napon megje-

lent nálam Apró Antal adai lakos, napszámos és bejelentette, hogy ő és számos társai itt Adán munkásegyletet szándékoznak alakítani. Ezen egylet czélja felől kikérdezvén őt, kijelentette, hogy czéljuk a munkások között a testvériség eszméjének terjesztése és megszilárdítása; kölcsönös szövetkezés által egymásnak támogatása és erősítése, továbbá olvasmányok által önmaguk között a felvilágosodás terjesztése. Kijelentette azt is, hogy czéljuktól távol áll a hatóságok elleni ellenszegülés. Ezen bejelentést tudomásul véve utasítottam őt, hogy alapszabályaikat mielőbb készítsék el és mutassák be, mire Apró Antal azt meg is igérte azzal, hogy amint elegen lesznek a megalakulásra, vagyis mintegy két hét mulva azokat be fogják mutatni.

Meggyőződésem szerint ezen mozgalom sokkal fontosabb és sokkal nagyobb arányú, mint sem hogy azt a legéberebb figyelemmel ne kellene kisérni. Eddigi értesüléseim szerint a megalakítandó munkásegyletre az aláírások már napok óta folyamatban vannak és már százakra rúg azok száma, kik a belépésre aláíratkoztak. Az ösztönzést az itteni munkások vidékről, főkép Óbecsérol nyerték, ahol már egy ilyen egylet megalakult. Állitólag nyomtatványok forognak köztük amelyekre nézve utasítottam a rendőrséget, hogy szép szerével, erőszak alkalmazása nélkül szerezen egy pár példányt és juttassa mielőbb kezeimhez.

Midőn ezeket bejelenteni bátorkodom, és kijelentném azt, hogy ezen mozgalmat a legéberebb figyelemmel fogom kisérni és minden arra vonatkozó értesülésemet azonnal bejelentem, egyben kérem a továbbiakra nézve becses utasítását mielőbb megadni.

Egyuttal bátorkodom azon szerény véleményt koczkáztatni, hogy a mozgalomnak egyszerű betiltása és brusque elnyomása a dolgok mai állása mellet nem volna czélra vezető, sőt az ez által okozandó elkeseredés folytán a lehető legrosszabb eredményeket szülné; sokkal czélszerűbb volna véleményem szerint a dolog ártalmas élének elvevése véget a munkások ezen szövetkezésének a legnagyobb nyilvánosságot megadniőket szervezett, alapszabályokkal ellátott egyletbe egyesíteni, ahol a hatósági ellenőrzés és befolyás mellett a sociális eszméktől el és a hazafias eszmék melletti buzgólkodásra lehetne térníteni.

Adán, 1896. márczius 17.-én

Dr.Lovászy Márton

jegyző"

VTL. Sremski Karlovci, Bács-Bodrog megye alispánjának bizalmas iratai 21. res/1896 sz.- Az adai jegyző jelentése a zentai főszolgabirósághoz.

brusque = mindenképpen

4. A ZENTAI RENDŐRKAPITÁNYSÁG MUNKÁSPIACOT LÉTESÍT

A zentai városi hatóságok a munkanélküli nincsteleneket a rom.kath. templom mögötti térségre összpontosították. Ezentúl a gazdák itt fogadták fel napszámosaikat és cselédeiket..Innen ered e térnek évtizedekig közismert „munkáspiac" elnevezése.

> „A napszámvárókat a rendőrkapitányság az utcasarkokról, mivel ott a közlekedést gyakran akadályozták, a templom mögé helyezte át. Az új rend azonban sok magyarnak nem tetszik és naponkint fordulnak elő össze tüzések a szófogadatlan napszámosok és a kiküldött rendőr között, mi természetesen a makacskodó napszámos megbüntetésével végződik."

TL Senta, hírlapgyűjtemény, Zentai Közlöny, 1896.év 11.sz. Rövid közlemény a „Hirek"-ben.

5. AZ ELSŐ MUNKÁS-NÉPGYŰLÉS ZENTÁN

Áprilisban és májusban részben Adáról, részben Budapestről nagy mennyiségű szocialista röpirat, brosura és hírlap érkezett Zentára. A szocialista agitáció megtette hatását: a szervezkedés rövideseniitt is megkezdődött.

> „ÚJ MUNKÁSEGYLET ZENTÁN. A munkások május 14-én a városháza udvarán a hatóság jelenlétében gyülést tartottak. A szónok, Frindrih papucsos, a munkásegylet megalapításának szükségességét fejtegette. A 3oo egybegyült munkás az alapszabályok kidolgozására 12 tagú választmányt küldött ki."

Városi Könyvtár Subotica, Szabadka és Vidéke, 1896.év 21. sz. - Rövid közlemény a „Hirek"-ben.

Frindrih - valószinüleg elírás = Fendrik

6. A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT HIVEINEK FELVONULÁSA ÉS VÁLASZTÁSI AGITÁCIÓJA

A Zentai Munkásegylet alapszabályaira nem kapta

meg a belügyminiszteri jóváhagyást s így nyilvánosan nem fejthetett ki szervezeti tevékenységet. Kihasználva azonban az országgyülési választások törvényadta lehetőségeit a választási agitáció idejére párthelyiséget nyitott és jelöltjével, Pfeifer Sándorral, a M.Sz.D.P. országos vezetőségi tagjával együtt nyílt és eredményes szocialista agitációt folytatott. Ezen agitáció egyik láncszeme volt Pfeifer Sándor tömeges felvonulással egybekötött fogadtatása.

„Bejelentés A tek. polgármesteri hivatalnak Zentán

Van szerencsénk tisztelettel bejelenteni, hogy a zentai szocziál-demokrata párt hivei október hó 26 ikán reggeli 7 órakor jelöltje; Pfeifer Sándor fogadtatására kivonulást (körmenetet) rendez zászlóval a párt helyiségtől a vasút állomásig és vissza, 25 rendező felügyelete alatt, melynek a választási törvények 1o4 § a értelmében szíves tudomásul vételét kérve maradtunk teljes tisztelettel.

Zenta 1896 október hó 23 ikán

Tóth Ferencz
Loci Simon

Szabó Péter
Eötvös utcza 378 h. szám

V é g z é s

Tudomásul vétetik, mihez képest felhívatik a kebelbeli rendőrkapitányság, hogy a bejelentett körmenetet figyelemmel kisérje és a törvény által megengedett pártjelvényeken kívül egyéb államellenes jelvényeket (vörös zászlót) használni ne engedjen.
Miről bejelentő s a kebelbeli rkapitányság értesíttetik.
Boromisza"

TL Senta, Zenta polgármesterének bizalmas iratai 448/Eln. 1896.sz. - A munkások bejelentése és a polgármester végzése.

7. VÖRÖS LOBOGÓK A VÁROSBAN

A helyi polgári sajtó kiváncsisággal vegyes lenézéssel figyelt fel a nincstelenek első szervezettebb megmozdulására, előre örvendezve Pfeifer bukásán, tudván,

hogy hivei legnagyobb részének úgy sincs - szavazati joga.

„ÉRDEKES PROGRAMMBESZÉDNEK lesz hallgatója holnap reggel 9 órakor a buzapiacon a kiváncsiskodó nagy (?) közönség. Mint a piros falragaszok hirdetik, ekkor fogja elveit kifejteni Pfeiffer Sándor szocialdemokrata követjelölt, kinek azonban, - a hangulat úgy mutatja - legalább még a következő ötéves cikluson nem lesz szerencséje Zentát a parlamentben képviselhetni.

...

A VÖRÖS LOBOGÓK. A szociáldemokrata párt nálunk is négy helyen kitűzte a vörös lobogót, miknek közepén nagy fehér betűk hirdették Pfeiffer Sándor nevét. A rendőrség azonban ellene mondott a szocial demokrata érzelmek ily nemű megnyilatkozásának és a vörös lobogókat - a hívek rettentő bosszúságára - beyonatta."

Városi Könyvtár Subotica, Zentai Hiradó, 1896.év 3.sz. - Rövid közlemények a „Hirek"-ben.

ciklus = időszak (ezesetben választási)

8. KISÉRLET A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT HELYI SZERVEZETÉNEK MEGALAKITÁSÁRA

Az országgyülési választásokon a zentai választókerület szocialista jelöltje megbukott, de a választási agitáció tömegmegmozdulásai újabb kisérletre ösztönözték a mozgalom vezetőit, hogy legális szervezetet alapítsanak. A kezdeményezést a helyi hatóság csirájában kisérelte meg ismét elfojtani.

„A tek. polgármesteri hivatalnak Zentán

Van szerencsék tisztelettel bejelenteni, hogy a zentai szocziál-demokrata érzelmü polgárok vasárnap, folyó hó 22 én d.e. 9 órakor a gabonapiacz téren nyilvános népgyülést fognak tartani a következő napirenddel;

1. pont A választások eredménye
2. " A szocziáldemokratapárt kör megalakítása és az ideiglenes vezetőség megválasztása
3. pont Az általános szavazatjog, kérdések és indítványok.

Ezen bejelentésünk szíves tudomásul vételét kérve,
Maradunk teljes tisztelettel

Zenta 1896 November hó 2o án

Kocsis Szürke István
Miklós József
Jovák Ignácz

Szabó Péter
Eötvös utcza 378 h.sz.
Stenger Konrád

1-

Lálity Vince
Majland József
császár ferenc
Borbéll Ferencz
Dudás János Györki
...

Tóth Ferencz
Novák János
Lakatos András
Kocsis Szürke Mátyás
Boros Gergely

V.

Tekintettel arra, hogy első rendben bejelentő Szabó Péter az eddig engedélyezett népgyüléseken is a kitüzött témától eltérő izgató, a társadalmi rend ellenes s személyes gyülöltséget magában foglaló lázitó beszédet tartott, a fennálló törvényes intézményeket leócsárló szavakkal illette, a város köznyugalmának megóvása szempontjából a kérelmezett népgyülés tartása megtagadtatik.

Miről bejelentő Szabó Péter és a kebelbeli rendőrkapitány úr - utóbbi ezen rendelet betartása végett - végzésileg értesíttetik.

Boromisza"

TL Senta, Zenta polgármesterének bizalmas iratai 487/Eln. 1896.sz. - A munkások bejelentése és a polgármester elutasító végzése.

V.= végzés

9. „TEVÉKENYSÉGÜK EDDIG ELÉ A TÖRVÉNYES KERETBEN MOZOG..."

Rövid idő alatt a földmunkás-mozgalom az egész vármegyére kiterjedt. A nincstelen tömegek, az éhező, inségben és nyomorban élő részesek, napszámosok és cselédek elviselhetetlen helyzetükből először „törvényes" kiutat kerestek; azt azonban az uralkodó földbirtokos és polgári osztály lezárta előttük.

„A közbiztonsági állapotoknak jelenben kedvezős állapotára sötét árnyat vet azonban a socialisticus eszméknek megyénkben is mind nagyobb tért foglalása. Az eszmét terjesztő Budapesti apostolok Ó-Becsén és környékén hintették el először a magot, melynek dús tenyészete rövid idő alatt a szomszédos topolyai,kúlai szolgabírói járásokon keresztül egész a zombori és apatini szolgabírói járásokba is elterjedt s mely ágyát a munkás egyesületek alakításában - és pedig nem alap nélkül - vélte feltalálni. A szegényebb ipa

ros, valamint a keze munkája után élő napszámos osztály dús contingensét szolgáltatta ezen egyleteknek melyek számos községben kisérelték meg az alakulást - azonban a felsőbb helyen alapszabályaik jóváhagyását nem sikerült kinyerniök.
Tevékenységük eddig elé a törvényes keretben mozog és aggodalomra nem ad okot, mindazonáltal működésüket éber figyelemmel fogom kisérni, s mindent elkövetni arra nézve, hogy az eszme terjedése népünk józanságában kellő akadályra találjon."

TL Sombor, Bács-Bodrogh vármegye Törvényhatósági bizottságának jegyzőkönyve, 1896/661.jkvi.sz. - Alispáni jelentés a június 23.-án tartott ülésen.

contingens = tömeg,mennyiség

Tekintetes polgármesteri hivatalnak

Zentán

Tekintetes polgármester Úr! Alolirattak ezennel tisztelettel bejelentik, hogy a Zentai választókerülethez tartozó Pfeifer Sándort választák helybeli párttagjai párthelyiségüket a ~~Tolki~~ Tolstoi utca 388/a szám alatt levő vendéglő helyiségben nyitják meg melyben pártunk hívei gyakrabban össze jönnek, és a választás ügyében tanácskozni fognak.

A fent jelölt helyiség a választás befejezéséig fog az említett célra felhasználtatni.

Zenta 1896 október 11-én

Teljes tisztelettel

választó polgárok

Matics Mátyás s. k.
Tolki István
Tokics István kapitány
Hornyák Jenő
Prusanyi József

Jendrics Ferenc
214 a.
Horváth Alajos
Borbély K. Karl
B. V. Budanovics Gyula
Hagymási Sengely x Zukan Adam
Lukac [illegible]
[illegible]

Bejelentés.

A tek. polgármester hivatalnak.

Kentán.

Van szerencsénk tisztelettel bejelenteni, hogy a kentai szociál-demokrata párt hívei október hó 26ikán reggeli 7 órakor jelöltje; Pfeifer Sándor fogadtatására kivonulást (körmenetet) rendez, zászlóval a párt helyiségétől a vasút állomásig és vissza, 25 rendező felügyelete alatt, melynek a választási törvények 104§a. értelmében szíves ~~tudatul~~ tudomásul vételét kérve, maradtunk teljes tisztelettel.

Kenta 1896 október hó 23ikán

Szabó Péter
Étvös utca 378 h. sz.

Jótz Ferenczné
Lovi Simon

II.

AZ OSZTÁLYELLENTÉTEK GYORS KIÉLEZŐDÉSE

1897

január - május

1o. A ZENTAI FÖLDMUNKÁS-ÉRTEKEZLET MEGSZABJA A FÖLDMUNKÁSSÁG BÉRKÖVETELÉSEIT

A törvényenkívüliségekbe kényszerített munkás szervezet körzeti értekezletet kezdeményezett, hogy azon egyeztesék és megszabják a földmunkásság bérkövetéléseit az elkövetkező munkaidényre.

A közrend oly módon és alakban, hogy annak helyreállítása különleges intézkedéseket igényelt volna, a vármegye területén sehol megzavarva nem lett. Még az itt-ott megtartott munkás gyülések is csendben folytak le s az ezekben résztvevő munkás nép kellő higgadtságot tanúsított. Itt felemlítendőnek tartom, hogy a Zentán f.é.január 17-én megtartott népgyülés egy árszabály tervezetet fogadott el, - mely a zentai földmívelő mezei (?) , napszámos és cselédmunkások és munkásnők bérének megállapítását célozza; figyelemre méltó megnyilvánulása ez a munkás osztály akarat érvényesítése iránti törekvésnek, mely megszívelendő s mellyel előbb - utóbb számolni kell.

VTL. Zombor, Bács-Bodrog vármegye törvényhatósági bizottságának jegyzőkönyve 1897/124 jkvi. sz. - Alispáni jelentés a március 23-án megtartott ülésen.

11. A FÖLDMUNKÁSOK BÉRKÖVETELÉSEI

A zentai kerületi földmunkás-értekezleten több helység munkásainak bérkövetéleseit ismertették, így ezek között a zentai földmunkásokét is.

„A zentai földmivelő, mezei, napszámos és cseléd munkások és munkásnők béreinek megállapítása.

Kidolgozta az 1897.évi január 3-án értekezlet által választott 15 tagú ÁRSZABÁLY BIZOTTSÁG. Jóváhagyatott illetve elfogadtatott az 1897.-évi január hó 17-én Zentán az Adai-utcza Vuits-féle házban tartott nyilvános népgyülésen.

A NAPSZÁM BÉREK MEGÁLLAPÍTÁSA

férfi munkások részére

Január-február hónapokra 6o kr reggeli 7 órától esti 5-ig 1 óra ebédidő.
Márczius-április hónapokra 8o kr reggeli 5 órától esti 7-ig 1 óra ebéd fél óra reggeli.
Máj.-jun. 2o-ig (aratásig) 1 frt reg.4 órától esti 8-ig 1 ó. ebéd fél ó.reggeli fél ó.ozsonna.
Jun.2o-tól aug. végéig 1 frt 5o kr reg.4 ó. esti 8-ig 1 ó. ebéd fél ó.reggeli fél ó.ozsonna.
Szept.-okt. végéig 1 frt 2o kr reg.4 ó. esti 8-ig 1 ó.epéd fél ó.reggeli fél ó.ozsonna.
November hóra 8o kr reggeli 6 órától esti 6-ig 1 óra ebéd fél óra reggeli.
Deczember hóra 6o kr reggeli 7 órától esti 5-ig 1 óra ebéd idő.
A kaszásnak napi bére 2 frt reggeli 3 órától esti 8-ig 1 ó. ebéd fél óra reggeli fél ó. ozsonna.
A marokverőnek 1 frt reggeli 3 órától esti 8-ig 1 óra ebéd fél óra reggeli fél óra ozsonna.
Ezen napi bérek élelmezéssel értendők annélkül 3o kr a kaszás és marokverőnél pedig 4o kr élelem pénz adandó. A ki és bejövet a munka időbe beleszámítandó.
(Ezen bérek a legcsekélyebbnek értendők.)

NAPSZÁMBÉR A KUBIKOLÓ MUNKÁSOK RÉSZÉRE

Január - február hónapokra	1 frt	3o	kr
Márczius hónapra	1 "	5o	"
Április	1 "	7o	"
Május	1 "	9o	"
Június-júlisu-augusztus hónapokra	2 "	1o	"
Szeptember hónapra	1 "	9o	"
Október	1 "	5o	"
November - deczember hónapokra	1 "	3o	"

(Ezen bérek a legcsekélyebbeek értendők)

14.

FUVAROZÁSI ÁRSZABÁLY

Két ló, kocsival vagy szekérel értendő

Január - február hónapokra	3	frt
Márczius-április-május hónapokra	4	"
Junius-julius-augusztus "	5	"
Szeptember - október "	4	"
November - deczember "	3	"

A munkaidő napfelkeltétől napnyugtáig terjed.
(Ezen bérek legcsekélyebbnek értendők.)

CSELÉD BÉREK FÉRFI MUNKÁSOK RÉSZÉRE

A törvény értelmében 13 éven alóli gyermekek nem alkalmazhatók semminemű szolgálatra.

13 - 15 éves férfi cseléd évi bére ellátással							5o	frt
15 - 17	"	"	"	"	"	"	12o	"
17 - 2o	"	"	"	"	"	"	15o	"
2o -	"	"	"	"	"	"	19o	"
Komenczióos béresnek		"	"	"	és lakás		365	"

(Ezek a bérek a legcsekélyebbnek értendők.)

NAPSZÁM BÉREK MEGÁLLAPÍTÁSA

Női munkások részére

Január-február hónapokra reggeli 5 órától este 7-ig 6o kr
Márczius-április " " 5 " " 7-ig 6o kr
Máj.-jun,-jul.-aug.-szept.-okt. reggeli 4 órától este 8-ig 8o kr
November-deczember hónapokra " 5 " " 7-ig 6o kr
Ezen bérek élelmezéssel értendők, annélkül 25 kr adandó élelemre bármilyen munkánál.

A SZOLGÁLÓ LEÁNYOK HAVI BÉRE

13 éves részére 3 frt 14 éves részére 4 frt. 15 éves részére 5 frt. 16 éves és feljebb frt. (Ezen bérek a legcsekélyebbnek értendők.)

AZ ARATÁS RÉSZRE VALÓ FELFOGADÁSA.

És pedig a legalább a buza 12-én az árpa 1o-én fogható fel 7 láncz 22oo ölee vagy 1o hold 16oo öles föld jusson egy kaszásra. Ezen munkák minden robot (ingyenes munka) nélkül végzendők. A gazda ad teljes ellátást, rossz idő esetén fedett nyughelyet, a részest ki és beszállítja, a részesre eső 12 illetve 1o részt szintén a saját szérűjére behordja, az utolsó kéve bekötésénél elnyomtatja és a részesre eső részt a részes lakására haza hordja. A részes nem kötelezhető a hordásra, cséplésre. Segédkezése esetén külön megállapított napidijjat követelhet 1 frt 5o kr legkisebb fizetés mellett. A részt pedig ne most, hanem midőn a gabona már felnőtt akkor fogják fel, ezen értelemben

elvállalt rész jégverés vagy más elemi csapás esetén a részes javára módosítható. Ötödén fogható fel a gabona. A kaszálástól a betakarításig minden munka, de élelmezést ád munkásainak illetve részeseinek. Felébe fogható fel a föld, ha minden munkát a feles végez, saját magjával és élelmezéssel, de az adót a gazda fizeti.
A tengeri (kukoricza) harmadában fogható fel a következő feltételek mellet:

A gazda kötelezettsége:

A gazda saját igáján felszántja a földet, ki viszi a harmadost és élelmét, haza hordja a termést a harmadosnak is saját lakására.
A harmados pedig saját magjával a tengerit elülteti, kétszer megkapálja, leszedi, megtisztítja, három egyenlő részre szét méri, a szárat levágja és apró kúpokba felrakja.
A haza hordást a gazda cselédjeivel végezteti úgy szintén a berakást is. A harmados csak úgy kötelezhető erre, ha az akkori előírt napszámot a gazda megtéríti. Ezen munkák minden robot nélkül végzendők.
Ha czirok, bab, burgonya (krumpli), tök, borsó, dinnye stb. termeltetnék, úgy ezen ültetvények a harmadossal felesek.
Ezen árszabályt minden érdekelt munkásnak erkölcsi kötelessége szigorúan betartani, miután ezek a munkást úgy anyagilag mint erkölcsileg magasabb színvonalra emelik, jólétüket elömozdítják, több időt engednek a tanulásra művelődésre több munkás juthat munkához, csökkentjük a munkanélküliek számát és ha fokozatosan rendezzük ezen ügyet úgy fejlesztjük a földmüvelést egy szóval előbbre visszük a magyar kulturát, amin az országházban évtizedekig elvitatkoznak a szervezett munkásság néhány év alatt létre hozza a földmívelők megélhetését és a kivándorlás megszüntetését s részben a nemzetiségi kéreés is tisztázva lesz.
Máshol a kormányok gondoskodtak munkásvédtörvényekről törvényt alkottak a munkabérekről és munkaidőkről, csak a magyarkormány nem tett még ebben az ügyben semmit sem, tehát ezt kell pótolni a szervezett munkásságnak. Ha egy kissé mélyebben vezsgáljuk ezen határozatokat, úgy ki látszik belöle a jóindulat a gazdák a munkaadók iránt is, miután az árszabályunkban benfoglalt pontok legnagyobb részben ma is megvannak, mi ezekkel csak rendezni és egyöntetüvé akarjuk tenni. Hiszen számtalan gazda mondotta, hogy ő ennél kedvezöbb feltételek mellett adja munkásainak a részt és munkabért, miért nem követelünk többet? De mi nem ragadtatjuk el magunkat, hanem mind a két fél érdekeit szem előtt tartva a korral haladunk.
Ezen előírt irányzatok csak a legkevesebb bért szabják meg, tehát ezen felül válalhat mindenki úgy mint az előtt, csak a munkásokat károsító versengést akarjuk megakadályozni. A munkaidő megrövidítését pedig a

mezögazdaságban nagymérvben alkalmazott gépek is szükségessé teszik. Az elöirt árszabályok csakih Zenta területére szólnak, számolva az itteni viszonyokkal s első sorban is tiltakozunk az idegen munkások beengedése ellen, miután itt elsösorban mi fizetjük az adót, tehát a munkához első sorban is nekünk van jogunk és ha az itteni munkaerö kevésnek bizonyulna csak úgy türhetjük meg az idegen munkások alkalmazását.

ÉBREDJÜNK ÖNTUDATRA ÉS AKKOR MIENK A GYÖZELEM.

Zenta, 1897.évi márczius hóban.

A ZENTAI FÖLDMÍVELÖK ÁRSZABÁLY BIZOTTSÁGA."

TL. Senta. Polgármesteri bizalmas iratok 34/Eln. 1906 sz. - A munkások nyomtatott bérkövetelése

12. „ SZOCIALISTÁINK MOZGOLÓDÁSA. "

A helyi polgári sajtó egyre élénkülö figyelemmel kiséri a munkásmozgalom szárnypróbálgatásait. Atyáskodó és hangjából kitünik: komolytalannak és gyermekesnek tartotta a „ mozgolódást ".

Ebben a locs pocs időben szünetelvén a munka, a zentai szocialisták idején valónak látták a jövöre való tekintettel formába önteni a társadalommal szemben követeléseiket. Magától érthetö dolog, hogy a föltételek a társadalomra éppen nem kötelezök, söt maguk a szocialisták lesznek az elsök kik fügét mutatnak az általuk hozott határozatoknak és a viszonyokhoz mérten értékesítik munkálkodásukat. A nagygyülés az adai utcza végén lévö Vuits-féle ház vendéglöjében történt, hol összegyült néhyny száz szocialista elvtárs, hozván magával mindeniküket egy pár vendéget is. A gyülésen Fendrik /papucsos/ és Szabó /szatócs/ vezetök elnököltek. Fölolvastak vagy húsz helyröl érkezett napszám és mezei munka szabályzatot, köztük a zentai szocialistákét is. Fölolvasták az aratási, kukorica szedési és muvelési javaslatokat, miket persze el is fogadtak és minden elvtársra kötelezönek mondottak ki végül kijelentették, hogy a városházi közgyülési teremben fogják ezentúl folytatni gyüléseiket s ennek átadását követelni fogják. Ismerjük a zentai szocialistákat, s tudjuk, hogy a munkaidö beálltával a nagy tábor nagyon le fog olvadni. Tudjuk tovább, hogy a munkaadó és munkás közötti viszony az ország több részében rendezésre szorul, de hogy az Alföldön - kü-

lönösen Zentán szórványos eseteket kivévé - panaszra nincsen ok, az bizonyításra nem szorul. A szocialisták mozgolódása és meddő vitatkozása, esetleg a józanabb munkás osztály megtántorítására tett kísérletek nem fogják a helyzetet javítani, inkább elmérgesítik. Sokkal üdvösebb dolognak tartanám, ha arról tanácskoznának szocialistáink miként jutnak téli időben jövedelmező foglalkozáshoz s kérvényeznék illetékes helyeken ők is a háziipariskola föllállítását, mely anyagi előhaladásukat bizonyára jobban elősmozdítaná, mint teljesülhetetlen vágyak és kívánságok fölkeltése és a önnálló társadalmi rend önkényes megbontására irányuló törekvések. "

VÁROSI KONYVTÁR, SUBOTICA, ZENTAI HIRADÓ 1897. évi 3. sz.

13. A NINCSTELENEK FÖLDOSZTÁSRÓL SUTTOGNAK

1897. év tele a nincstelenek nagyrészét betévő falat nélkül találta: 460 munkás kért segélyt és munkát a várostól. A kapott alamizsna azonban csak csepp volt a tengerben: a nyomort alig enyhítette, az elkeseredést megjobban elmélyítette.

„ A zentai szociáldemokraták mozgolódása, amit eddig figyelmen kívül hagytunk, aminek eddig fontosságot nem tulajdonítottunk, az utóbbi időben olyan mérveket öltött, hogy időszerűnek és szükségesnek látjuk annak okairól és következményeiről egyet-mást elmondani...

Az emberi igények néhány évtized óta szertelenül megszaporodtak és a munkás nép keresete nem áll arányban igényeivel. Ha dolgozik és keres rögtön el is költi, s amikor a munka szünetel nyomorogni kénytelen. Az éhező és nagyon soknál a szomjazó emberben pedig irígység támad azok iránt, kik látszólag szükséget nem szenvednek. Sötét gondolataiknak panaszaiknak kicserélése végett csoportosulnak, vezető mundig támad, ha itt nem, kerül máshonnét és rohamosan megalakul a tömeg és fölveszi a szociáldemokrata párt nevezetet.

Így támadt az mindenütt, így támadt nálunk is.

Kétféle szocialista párt van, egyiknek tagjai az iparos osztályból kerülnek ki, ezek, mivel nagyobb értelmiséggel bírnak, veszélyesebbek a társadalmi rendünkre, a másiknak tagjai mezei munkások, napszámosok soraiból kerülnek ki, de vezérük rendesen az előbbiek közül való.

Nálunk a két párt össze van keveredve, ami igazán érthetetlen, mivel mindenik tömegnek más igényei, más kívánságai vannak.

Ezúttal a zentai szocialistáknak csak azon árnyalatáról szólunk, mely a mezei munkások és napszámosok soraiból verődött össze.

Ezen embertömeg nagyhangú és kétes exintentiájú vezetők által felbujtatva, a fővárosban gombamódra szaporodó izgató röpiratok által bátorítva, a vidéki szocialisták példáján indulva, elhatározta, hogy összes munkáinak maga fogja megszabni az árát, melyen alul nem dolgozik. Megállapította írásban, mi a napszám ekkor meg ekkor, hogyan, milyen arányban fogja más földjét munkálni, az átaljas munkát törli stb.

Szép. De hátha az a más, aki munkát ad, az ő föltételeiket nem fogadja el, mi lesz akkor?

Nem fognak tovább dolgozni. - Igen, de enni kell ruházkodni kell, valahol lakni is kell, hát azt miből fogják fedezni?

Nos hát mi megmondjuk. Ha megmaradnak a határozat mellett vagy éhenhalnak, vagy lopnak vagy rabolnak. Más kivezető út nincs.

Ismerjük a mi úgynevezett szocialistáinkat, tudjuk, hogy az egyik sem fog bekövetkezni, mert a munka idő beálltával elfeledik, legalább kilencz-tized része elfeledi, hogy szocialista volt, megmarad józan magyar emberrnek és dolgozónak.

Dehát miért hallgat az ámítókra, mért nem keres más megoldást nyomorának megszüntetésére és mért állít föl olyan szabályokat, miknek megtartása lehetetlen, mivel azt nem rajta, hanem a munkaadón fordul meg.

Azután ilyen napszámokat föllálítani igazán képtelenség s ha a szocialisták kissé gondolkoznának, maguk is belátnák ennek helytelen voltát...

Hallotunk egyéb dolgokról is suttogni, a földek felosztásáról, az általános szavazatjogról stb. Az előbbit titokban az utóbbit nyilvánosan beszélik. Mi mind a kettőt részint nevetségesnek, részint igazságtalannak tartjuk.

Miért?

A földek felosztása mire vezetne? Arra, hogy némelyik polgártársunk, ha reggel megkapná a maga kompetenczióját, este már alaposan nyakára hágna és másnapra új földosztást követelne. Ez a nevetségesebb oldala; a komolyabb pedig egy rövid közmondással is kifejezhető: „ Kaparj kúrta, neked is lesz " - amiért mások izzadtak, az mások tulajdona, és aki ahhoz jogtalanul nyúl, az lop.

Az általános szavazati jog ismét más kérdés alá esik, és behozatala nem csak veszélyes de igazságtalan is volna.

Tudjuk, hogy a szavazati jog a nagyrészt fekvő birtokra vetett adozáson alapul. Már most, ha valaki az államháztartáshoz nagyobb adóval járul, bizonyára több jogokkal is kell bírnia, az állam, a társadalom ügyeinek intézésében annál, ki a terhek viseléséhez semmivel vagy csak csekélyebb összeggel járul.

Könnyebb megérthetés végett egy példát hozunk föl. Négy ember birtokol egy lakházat, ezek közül egyé a ház fele, a többi háromé a másik fele. A ház fönntartási költsége, adója stb. az egyet olyan arányban terheli, mint a másik háromat együttvéve. Ha a ház eladatik, vagy bérbe adatik, vagy a birtokon valami változás történik, a fél ház birtokosának nem-e több beleszólási joga van a dolgok menetébe, mint a három tulajdonostárs bármelyikének. És van-e abba beleszólása a szomszédnak, ki se nem birtokos, sem az adó és fönntartás költségeit nem viseli.

Ami a magánjog alakja kicsinyben, éppen az alapja az alkotmányos jogoknak nagyban. A jogok kötelezettségekkel járnak és akire kötelezettségek nem hárulnak, (sic!) jogokat sem formálhat magának..."

VÁROSI KÖNYVTÁR, SUBOTICA ZENTAI HIRADÓ, 1896. évi 4. sz. - „ Észrevételek a mi szocialistáink mozgolódására " - című cikkről.

14. „ A SZOCIALISTÁK GYÜLÉSE "

A polgármester a munkások minden gyülésengedélyezésére irányuló kérelmét visszautasította, a gyülések megtartását nem engedélyezte. A városi Tanács néhány képviselője azonban, népszerüségét fokozni akarván hozzájárult a szocialisták kérvényéhez. Az így engedélyezett népgyülés élesen kikelt a hatóságok és a papság ellen.

„ A mult vasárnap gyülést tartottak a szocialisták a városháza udvarában vagy 300-an. A gyülés engedélyezése iránti kérvényt aláírták: Csernák András, Kikirics János, Bergel Mór, és Kalmár Simon városi képviselők is, hogy miért, azt ők tudják. A rendőrséget Rezsnyi Aurél főkapitány és Komáromy rendőrfogalmazó Képviselték. Két óra után érkezett meg Fendrik a vezető, több elvtársa kiséretében és csakhamar szólni kezdett a meg nem erősített alapszabályokról a tanács túlkapásairól, stb, de mikor a nagyhatalmak viselt dolgait kezdte tárgyalni, rendőri figyelmeztetés folytán abba hagyta a nagy politikát, és a „ feketeszokmányásokra " fordította át beszédjét. Hosszasan beszélt végül a munkások elnyomatásáról, s panaszkodott, hogy az alapszabályok meg nem erősítése miatt még arról sem számolhatott be, mit végzett Budapesten. Fendrik után Összabó nevü szatócs lépett az emelvényre, ki már magasabb tónust használt, és biztatá

elvtársait, hogy ha már nem, hát titokban gyülekezzenek, ezért ezután Rezsnyi főkapitány ismételten meg inti s kijelenti, hogy hasonló izgatások esetén a gyülést feloszlatja. Végül még egy elvtárs, idegenből ide szakadt Steiger nevü beszélt, ki azonban basáskodást emlegetett a tanács és hatóság részéről s újólag biztatta a munkásokat a titkos gyülekezésre, amiért a főkapitány megvonta tőle a szót és a jelenlévőket szétoszlásra szólította fel. Fendrik vezető ezután csendben és rendben való elvonulásra biztatta az egybengyülteket, kik szót is fogadtak és kifogástalan módon oszlottak szét. "

VÁROSI KÖNYVTÁR SUBOTICA, ZENTAI HIRADÓ 1897. év. lo. sz. Közlemény a „ Hirek " - ből, nagyhatalmak - hatóságok, feketeszoknyások - papok

15. A POLGÁRMESTER CSENDŐRI ERŐSITÉST KÉR

Május elseje közeledtével Boromisza polgármester is belátta, hogy az egyre élesédő ellentéteket puszta tekintélyével tompítani, a munkásmozgalmat tilalmakkal elfojtani nem lehet.

„ A vármegyei Főispán Úr ő Méltóságának f. évi 25 res 897 számú rendelete alapján tisztelettel jelentem Nagyságodnak, hogy városunk területén lévő szocialista mozgalmakat - melyek eddig nyilvános jelleget nem öltöttek, kellő figyelemmel kisérem s arról, főképp a május hó 1.-re beállható tüntetések előkészületeiro időközönként jelentést teendek.

Intézkedtem arról is, hogy a Szegedi m. kir. csendőrparancsnokság az itteni csendőrlétszám hiányát-4 embert gyalogcsendőrökkel pótolják s azokat ide azonnal kirendeljék.

Zentán 1897 évi April hó 25. én

Boromisza "

16L Sremski Karlovci, Bács-Bodrog vármegye alispánjának bizalmas iratai 16/res/1897. sz. - Zenta polgármesterének jelentése az alispánhoz

16. A HATÓSÁGOK VISSZAUTASÍTJÁK A ZENTAI MUNKÁSSÁG MÁJUS ELSEJE MEGÜNNEPLÉSÉT BEJELENTŐ KÉRVÉNYÉT

A zentai munkások bejelentéséről a polgármester,

alispánon és főispánon keresztül a belügyminiszter is értesült.

„ A zentai járás területén Ada, Mohol és Bács-Martonos községekben észlelhetők sociális tünetek...
A fent megjelölt járásbeli községeken kívül még Zenta rendezett tanácsú városában észlelhetők sociális tünetek, amennyiben a beérkezett jelentés szerint Kocsis Szürke Gergely zentai lakosok f.évi május hó elsejének délelőtt 8 órájára munkás-népgyülést és szavallatokkal egybekötött munkásünnepélyt jelentettek be a következő napirenddel:
1. Az általános és közvetlen titkos választási jog;
2. a nép egyesülési és gyülekezési joga;
3. 8 órai munkaidő;
4. szavallatok, dallok, fehérzászlós körmenet
Ezen bejelentés visszautasíttatott, a tervezett népgyülés vagy ünnepély ürügye alatti bármilyen csoportosulás betiltatott és a törvényes rendnek bármilyen alakban történő megzavarásáért a bejelentő rendezőt egyenként és összesen személyileg és vagyonilag felelőssé tétettek.

Zomborban 1897 évi április 29

Vojnits főispán "

OL Budapest, Belügyminiszteri bizalmas iratok, 2o.637 sz. Vojnits István Bács-Bodrog vármegye főispánjának 298. res/ 1897. sz. jelentése Perczel Deső belügyminiszterhez

17. FELVONULÁS ÉS TÜNTETÉS MÁJUS ELSEJÉN

A tilalom ellenére a munkások megszakították a munkát és tömegfelvonulást rendeztek.

" TEGNAP MÁJUS I-ÉN A SZOCIALISTÁK nagyszabású tüntetésre készültek. Lett volna nagy mise, melyen fehér zászlóval jelentek volna meg. Mise után kivonulás a vásártérre, hol beszédeket tartottak volna az általános és titkos szavazásról, a munkás egyletek létesítéséről, a gyülekezés jogáról, a 8 órai munkaidőről stb. Lett volna szavalás és ének is. A hatóság azonban a gyülekezést betiltotta és erről Kocsis Szürke Gergelyt 23 kérvényező társával együtt értesítette.

Daczára azonban a betiltó intézkedésnek, d.e. 10 óra tájban a szocialisták nagy tömegben vonultak föl a főutczán, tele torokkal énekelve a szocialista indulót. A rendőrség és csendőrség teljes számban kivonult és feloszlásra szólította a tömeget, de minden eredmény nélkül. A tömeg zajongott még egy ideig, azután a vásártér felé indult, kellő rendőri fedezet mellett. Az egész tüntetésnek igen ártatlan jellege volt. "

Zentai Hiradó - 1897. év. 18 sz.

VÁROSI KONYVTÁR, SUBOTICA, ZENTAI HIRADÓ 1897 évi 18. sz. Közlemény a „ Hirek " - ből

18. „ TÜNTETÉST NEM ÉSZLELTETETT..."

A polgármester - személyes felelősség terhelte az alispán előtt a május elsejei események miatt - jelentésében saját magát megcáfolta, annyira szerette volna meg nem történtté tenni a történteket

„ Vonatkozással f.é. April hó 23-án kelt 21 res 897 számú becses rendeletére tisztelettel jelentem, hogy városunk területén a f.é. május hó 1-én a munkások részéről semmiféle népgyülés vagy tüntetés nem észleltetett, (sic!) csupán annyi történt, hogy az ünnepélyt betiltó rendeleteimről a helybeli munkások nem értesíthették a külső szélláson lévőket, ezek a topolyai határszélyből nagyobb számban, mintegy 80-120-an bejöttek, a város főutczáján végig vonultak s az ezekhez csatlakozott kíváncsiakkal egy oly tömeggé tömörültek, hogy a gyalogrendőrök által a plébánia s templom előtti kocsiközlekedés szabaddá tétele végett szétoszlattatni s a további utczai felvonulást beszüntetni kellett, melynek következménye az volt, hogy déli és egész délutáni időben egyéb mozgalom elcsendesedett.

Zentán 1897 Május hó 2.-án

Boromisza "

VTL Sremski Karlovci, Bács-Bodrog vármegye alispánjának bizalmas iratai 18.res/1897. sz. - Zenta polgármesterének jelentése

19. „ INTELEM A SZOCIALISTÁKHOZ! "

Április végén a polgármester még kósza híreknek

nevezte a földmunkás - sztrájk lehetőségét. Május elején - a kukorica kapálás idejében - jött a kellemetlen első meglepetés: nem váltak be az éveleji jóslatok arról, hogy a munkások előbb - utóbb mégis szerződnek a régi feltételek mellett. A földmunkás - sztrájk kitört, s a polgári sajtó a gazdák oldalán, nem takarékoskodott az „ intelmekkel. "

„ Azon megtántorodott embertársainkat, kik hamis útra térve, a kapálási és különösen az aratási munkát, az általuk kimondott béren vagy napszámon alul teljesíteni nem akarják - figyelmeztetjük és óvva intjük, hogy a maguk és családjuk jóvoltáért, hagyjanak fel makacs ellenszegülésükkel, mert azzal sem maguknak, sem ügyüknek használni nem fognak. Láthatják, hogy a vidéki munkások a rendes napszámért dolgoznak, még ők tétlenül tanakodnak. Az a pénz, amit első sorban ők kereshetnek, vidékre vándorol. Az is bizonyos már, hogy az aratási munka elvégzésére a honvédelmi miniszter katonákat küld ki azon gazdáknak, kik ilyeneket kérnek, az esetbe t.i. ha nem lesz dolgozni akaró munkás. A katonák rendes napszám mellett aratnak és a pénzt elviszik. Hová fog ez vezetni? A szocialisták ilyen viselkedés mellett SAJÁT HIBÁJUK MIATT nem fognak keresne semmit. Mi lesz akkor velük és családjukkal a télen? Gondolják meg ezt a szocialisták addig, míg nem késő.

A munkaadó gazdáknak pedig ajánljuk, ne ítéljenek szigorúan megtántorodott embertársaik felett, alkalmazzák őket továbbra is a mezei munkáknál, részesítsék előnyben városunk fiait, az idegenek fölött és ne nekik tudják be a szocialisták magatartását, hanem azoknak, kik őket izgatják és bolondítják.

Zenta városában a munkás és munkaadó között támadt egyenetlenséget csak úgy lehet elsimítani, ha mind a két érdekelt fél fátyolt vet a multra és kölcsönös jóakarattal siet egymás támogatására.

Óvva intjük ismételten megtévelyedett embertársainkat, ne vigyék végletekre a dolgot, mert bizony-bizony az a véglet rájuk és ártatlan családjukra nagyon szomorú lehet. Siessenek a munka után míg nem késő és hagyják el azon nyomorultakat, kik mézes szóval, hazug beszédel tstüket, lelküket inségre taszítják! "

Zentai Hiradó - 1897 év - 21 szám

VÁROSI KÖNYVTÁR, SUBOTICA, ZENTAI HIRADÓ 1897. évi 21.sz.

2o. A ZENTAI ORSZÁGOS FÖLDMUNKÁS - KONGRESSZUS ELŐKÉSZÜLETEI

A földmunkásság szervezését szorgalmazó s ezért az országos szociáldemokrata pártvezetőségből kivált Várkonyi István és hívei a földmunkások második országos kongresszusát Zentán tervezték megtartani.

„ Nagyságos Alispán Úr!

A helybeli m.kir. csendőrsparancsnok 178 szám alatt jelentette, hogy Fekete Mihály és Egyed István csendőrök Szabó József zentai felsőkerti lakóstól 1 darab munkás dallok czímű füzettel és „ Földmívelőkszaklapja " czímű ujság első számával együtt.

Jelentette továbbá, hogy jövő hó 7.-én a socialisták ismét összecsoportosulni szándékoznak s ezen czélra piros zászlókat - már készíttetnek - 3.ooo munkásra megy állítólag a számuk a vidékiekkel együtt, 2oo-an elnökünket akarják fogadni a zentai - esetleg bogarasi állomáson és hogy karhatalomért sürgönyözni ne lehessen a távírda vezetéket szét akarják vágni.

Midőn erről Nagyságodnak ezennel tisztelettel jelentést teszek s az elkobzott könyveket és füzetet a lappéldánnyal együtt beterjesztem, egyben kérek sürgős intézkedést az iránt, hogy jövő hó 6. és 7.-ére megfelelő karhatalom szereztessék be a tervbe vett tüntetés és az abból bekövetkezhető rendzavarás megakadályozhatására.

A csendőrök jelentésével teljesen hasonló bizalmas jelentést a rendőrkapitány máshonnan is kapott. Végül megérintem, hogy a socialisták az általuk vezetett névjegyzék szerint, melynek másolata a rendőrkapitánynál van - ez idő szerint 662-en vannak.

Zentán 1897 Május 12

Boromisza János
polgármester "

VTL. Sremski Karlovci, Bács-Bodrog vármegye alispánjának bizalmas iratai 31.res/1897 sz. - Zenta polgármesterének jelentése

21. A RENDŐRSÉG SZÉTKERGETI A TISZA HIDNÁL MEGSZERVEZETT MUNKÁS - SZTRÁJKŐRSÉGET

A földmunkás - sztrájk ellenszerét a gazdák vi-

déki munkások toborozásában vélték megtalálni. A sztrájkoló munkások erre sztrájkőrség felállításával válaszoltak. A sztrájkőrség lebeszélte, vagy elkergette a városba munkát keresni jött vidékieket, ha azok nem fogadták el maguknak is kötelezőeknek a Zentán kidolgozott bérköveteléseket.

„ Néhány vakmerő socialista elvtárs elhatározta, hogyha már ők maguk nem dolgoznak, a Bánátból jövő szegény bolgár és szerb munkásokat sem engedik nálunk munkát keresni. Lesben álltak a hídfőnél és az átigyekvő bánáti szegény népet hétfőn és kedden formálisan visszakergették, ily módon akarván a munkaadó gazdákat magasabb bér fizetésére kényszeríteni. Hangos üzelmeiknek és garázdálkodássá fajuló rendetlenségeiknek azonban a rendőrség és csendőrség hamarosan véget vetett. A garázdálkodókat szétkergette és a hidfőt folytonos őrizet alá vette. A bánáti szegény munkás nép akadálytalanul jöhet és dolgozik ha munkát kap, a dologtalan henye nép pedig oopja a napot tovább. "

Zentai Hirado - 1897 év - 21 szám

VÁROSI KONYVTÁR, SUBOTICA, ZENTAI HIRADÓ 1897 évi 21.sz. a „ Furcsa háború " c. közlemény a „ Hirek " - ből

III

A ZENDULES

22. A MUNKÁSOK MÁJUS 23-ÁN ÖSSZETŰZNEK
A SZÉTKERGETÉSÜKRE KIRENDELT CSENDŐRSÉGGEL

A csendőrség többszöri durva fellépése a tiszai hídnál a munkás - őrséggel szemben véres összetűzéshez vezetett.

„ A mezőgazdaság állapotának nagy vonásokbani ecsetelésével kapcsolatban fájdalmas szívvel kell megemlékeznem azon sajnálatos tünetekről, illetve eseményekről, bekövetkezését már a mult közgyűlésre tett jelentéseimben felemlítettem, s melyek a socialistikus tanokról félrevezetett munkás népnek a fennálló jogrendre nézve is félelmes kedély izgatottságáról tesznek tanúbizonyságot.

A tünetek elseje az volt, hogy a vármegyénkben majd itt majd ott megjelenő központi vezérek által hirdetett tévtanoktól elbóditott munkás nép titkos összejöveteleken iparkodott egymással elhitetni azt, hogy munkásságukat a munkaadók saját javukra kizsákmányolják; a második pedig abban nyilvánult meg, hogy ezen tévhitükben meg nem engedett módon, tehát titkosan társultak, s igy társulva iparkodtak nyomást gyakorolni a munkaadókra, hogy tőlük magassabb munkabért csikarhassanak ki, - de még nem állapodtak meg, hanem a megfélemlítést is eszközül használták fel nemcsak a munkaadók, de saját osztálytársaik ellenében is, kimondván azt, hogy ott helyt idegen munkásnak munka vállalását meg nem engedik.

S hogy eddeni elhatározásuk nem maradt csak a kijelentés mellett, arról tanúbizonyságot tesznek a hozzám beérkezett tiszti jelentések, melyek szerint úgy a topolyai, mint az óbecsei szolgabirói járásokban, nem különben Zenta városában is erőszakos fenyegetések között az otthelyiek az idegen munkásokat

az eltávozásra (?) s már a felvállalt s megkezdett, munkájuk ott hagyására (kényszerítették - ?).

De söt még az erőszakos fenyegetés mellett sem álltak meg mindenüt, mit sajnosan igazol a Zentai esemény, hol a mult hó 23-án több bolgár munkás Zentára kívánt jönni, hogy munkába álljon, meglátva ezt a piaczon csoportokban ácsorgó s magukat socialistáknak valló napszámosok, tömegesen hozzájuk siettek, öket mintegy 2oo- an megtámadták s a hídon át Torontálba erővel visszaüzni akarták.

Erre az idegen munkások szabad bejövetele biztosításának czéljából kirendelt m.kir. csendőrjárőr a rendőrkapitánnyal együtt a nép tömeg közé ment és felhívta öket a törvény nevében a szétoszlásra és arra, hogy az idegen munkásokat szabadon menni engedjék, ezen többször ismételt felhívásnak a néptömeg azonban nem engedelmeskedett hanem ellenszegült azon kijelentéssel, hogy sem szét nem oszlanak, sem pedig a vidéki munkások átjövetelét meg nem engedik,-„mert most ök tehetnek amit akarnak, mert most ök rendelkeznek",-és többen nyiltan izgatták és ellenszegülésre biztatták a tömeget kiket midőn a rendőrkapitány felhívására a csendőrség letartóztatni s a községházára bkisérni akarta, a néptömeg megtámadta öket és a segédkező rendőröket, hogy a letartóztatottakat kiszabadítsa. A „hurrá" ne hagyjuk öket kiáltások között közáporral szorongatott csendőrök egyikének fegyverét egy Barta István nevü dologkerülö elzülött ember megragadta, hogy azt kezéből kicsavarja, mire a másik csendőr öt hasba szúrta, hogy nyomban össze esett. Mire a néptömeg egy része szétoszlott azon kiáltással: „ most menjünk felfegyverkezni, támadjuk meg az urakat és a községházat ". - Ekkor a csendőrök a városházához húzódtak, hogy a tervbe vett támadást meghiúsitsák. - Barta István, - Márkus Orbán rendőrtizedes és még két rendőr őrizete alatt, - maradván.

Mielott a rendőrkapitány intézkedése folytán Barta István ápoltatása czéljából kerestetett orvos és a sebesült elszállítása végett hozatott kocsi megérkezett volna, a visszamaradt néptömeg a sebesült Bartát a rendőrök ellenállása daczára elragadták s azon kijelentéssel, hogyha a rendőr kapitány leszúratta vigyük a lakására, egye meg paprikásnak, elvitték a rendőrkapitány lakására, s ott a kaput betörve 5o - 6o-an behatoltak az udvarba a sérültet egy kamrába lefektették s ott maradtak körülötte mindaddig míg a megjelent rendőrkapitány rá nem birata öket hogy szét oszoljanak. Barta István ez alatt meghalt, s a városházára menö rendőrkapitányt pedig a szétoszlott tömegböl számosan követték s fenyegetödzések között követelték töle, hogy a letartóztatottakat azonnal bocsássa szabadon, mely kívánságuknak azonban elég tevé nem lett.

Ezen zendülés megfékezésére Zenta város kérelmére Szabadkárol egy század gyalogság rendeltetett ki, valamint az ottani csendőr őrparancsnokság mintegy 50 fényi csendőr segédletet küldött... "

TL, Sombor, Bács-Bodrog vármegyei törvényhatósági bizottság jegyző könyve, 1897/605 jkvi szám - Alispáni jelentés a június 28-án tartott ülésen

23. „ A VÁROSHÁZA MEGOSTROMLÁSÁT ELMOSTA AZ ESŐ... "

A zavargássá fajult összetűzés szinesebb leirását adja a helyi polgári sajtó, amely az események egyedüli okát - miképp a hatóság is - egyedül a kívülről jövő izgatásokban látta.

„ A SZOCIÁLIS zavargások ma egy hete megdöbbentő esettel bizonyitották be, hogy immár elérkezett azon idő amikor a tervszerűtlen kapkodásnak a veszélyes társadalmi kérdés kicsinylésének nincs többé helye, de tenni kell, segíteni kell a bajon gyorsan, gyökeresen, mert különben az elvakított tömeg önvesztébe rohan.

Beszélik rég óta széltében-hosszában, hogy a szocialisták nagy dolgokra készülnek. Nem is csináltak belőle titkot. Könnyen tehették, mert a hatóságnak a legvégsőkig menő enyhe magatartásából bizvást következtethették, hogy itt az izgatónak minden szabad.

El is van terjedve a vidéken, hogy Zentán a szocializmusnak aranyélete van, azért jelölték ki az egész vidék szocialistái Zentát főhadiszállásul.

A vasárnap és azóta történt események, azonban bebizonyitották, hogy a béke és társadalmi rend fenntartóinak türelme is véges és ha a társadalmi rend és béke komolyan veszélyben forog-úgy nálunk mint bárhol-kötelessége a hatalomnak a legszigorúbb eszközökkel bár-a megzavart társadalmi egyensúlyt helyreállítani.

A vasárnap történt események és azok következményeit röviden az alábbiakban közöljük.

Délelőtt fél kilenckor három bolgár munkás jött át a hídon munkát keresendő.

Meglátta őket két-három fölpálinkázott szocialista, nekik ment és kezdte őket a híd felé kergetni. Ezek példáját csakhamar többen követték, s néhány pillanat alatt egész tömeg vette üzőbe a megrémült idegeneket.

A hidfőhöz kirendelt csendőrjárat a bánáti munkások védelmére kelt, mi az akkor már hatalmas csapattá nő vekedett szocialistákat roppant dühbe hozta. Fenyegető állást foglaltak a csendőrséggel szemben és szidalmakkal halmozták el a csendőröket és hatóságot.

Rezsny főkapitány, értesülve a csendőrök helyzetéről, több rendőrrel a szorongatott csendőrség támagatására sietett és oda érve békés szétoszlásra kérte a felizgatott tömeget. A főkapitány intő szavára még jobban kitört a vihar és a becsmérlő nyilatkozatok egész özönét zúditották az izgatók a rendőrségre és csendőrségre. Miután a szétoszlásra való többszöri felhivás sikertelen maradt, Schlatner őrvezetőt legszájasabb izgatót letartóztatott s csendőrjeivel körülfogatva a városházára akarta őket kisérni.

Ekkor ezután a szocialisták a legmagasabb fokot érte el. Az elfogottakat mindenáron kiszabadítani törekedtek. Az elfogottak között volt Berta István nevű szocialista is, ki társainak biztatásától vérszemet kapva, ki akart törni a csendőr kordonból és az egyik csendőrnek, ki ezt meg akarta akadályozni, elkapta fegyverét s vele viaskodni kezdett. Ezt látva egy másik csendőr, szuronyával Berta Istvánt hasba szúrta, mire az rögtön összeesett.

A véres esemény azonban éppen nem hatott csillapítólag a tömegre, kiadták a jelszót, haza fegyverekért, megostromoljuk a városházát.

Ere a csendőrök és a rendőrök a városházára vonultak vissza, kellő őrizet alatt hagyván Berta István hullaját.

A szocialisták azonban - daczára az őrizet tiltakozásának - fölfogták a hullát és Rezsny főkapitány lakására vitték, hol a kaput betörték és Berta Istvánt szörnyű fenyegetések között a magtárba helyezték.

Megjegyezzük itt, hogy a Rezsny főkapitány Berta leszúrásánál már nem is volt a tömegbe és mégis több rágalmazó azon hirt terjesztette és terjeszti, hogy Berta Istvánt a főkapitány parancsára szúrták le. Különben e napok alatt valóban a hazugságok egész légiója keringett a városban.

A városháza megostromlását elmosta az eső, helyette azonban a hatóság intézkedésére még aznap jött 67 csendőr 2 tiszttel Szegedről és 73 katona 4 tiszttel Szabadkáról.

A katonák és csendőrök után minden elcsöndesült.

Berta Istvánt hétfő délután 4 órakor temették el a felsőtemetőben. Ez alkalommal a temető bejáratát - 25 rendőr zárta el. A csekély számú közönség teljes csendben a temető sarkán kívül nézte az elhantolást.

Kedden a csendőrök nagy része eltávozott, a katonák azonban további miniszteri intézkedésig városunkban maradnak.

A rendőrkapitányság falragaszokon hívta fel a lakosságot, hogy a csoportosulásoktól tartózkodjék, a csendőrhadbíró pedig hétfő óta folyton a letartóztattot vádlottakat hallgatja ki. Mint értesültünk, a letartóztatások száma megközelíti a százat, - s már is nagyon sokan bánják, persze későn - hogy a békítő szó helyett a lelketlen izgatókra hallgattak s ez által nem csak magukat és családjukat döntötték bajba, de egy embertársuknak is szerencsétlen halálát okozták. "

Zentai Hiradó - 1897 év/22 szám

VÁROSI KONYVTÁR, SUBOTICA, ZENTAI HIRADÓ 1897 évi 22. sz. - „ Az izgatás következménye " című cikk

24. A SZOCIALISTÁK A LETARTÓZTATOTTAK ELSZÁLLITÁSÁNAK MEGAKADÁLYOZÁSÁRA KÉSZÜLNEK

A forrongó közhangulat a katonaság kirendelése, a tömeges letartóztatások ellenére nem enyhült. A hatósági közegek és a gazdák félelmének tornája a rendőrkapitány jelentése.

Nagyságos Polgármester Úr!

A ma egyhete lefolyt munkás zavargás mostani kihallgatásáról van szerencsém hivatalos tisztelettel jelenteni, hogy Dudás Lajos városi főjegyző úr állítása szerint a socialisták megakadályozni készülnek a letartóztatottaknak Szabadkára leendő netáni elszállítását, egy megbízható városi képviselő bizalmas jelentése szerint pedig a socialisták támadásra készülnek és szervezkednek a katonaság elvonulása után s e czélból már most éles bicskákkal és késekkel fegyverkeznek s egyáltalán az a hír és hangulat a városban, hogy ha a katonaság és csendőrség elmegy, sokkal nagyobb erőszakosságot követnek el, mint ma egy hete.

Állásomból kifolyólag kötelességemnek tartottam ezt Nagyságodnak bejelenteni - felkérni - szivesked jék ezt illetékes helyre azonnal bejelenteni és kieszközölni, hogy a 2o csendőr mely most városunkban van, mindaddig itt maradjon, mig csak az Alispán úrnak a csendőr őrs létszámának 2o-ra leendő állandó felemelése iránt a Nagyméltóságú Belügyminiszterhez intézett felterjesztése el nem intéztetik, mert különben én a felelősséget el nem vállalhatnám az iránt, hogy semmi zavargás előfordulni nem fog. "

Zentán 1897 évi Május hó 29-én

Rezsny Aurél rendőrk.

V.T.L Sremski Karlovci, Bács-Bodrog vármegye alispánjának bizalmas iratai 36res/ 1897. sz. - Zenta rendőrkapitányának jelentése a polgármesterhez

25. A ZENTAI GAZDAKÖR ENGEDNI KÉNYSZERÜL

Az aratás közeledése miatt a gazda - társadalom taktikát változtatt: tárgyalásokra szánja el magát a munkások képviselőivel a bér-rendezés ügyében. A helyi polgári sajtó pedig gyökeresebben ható „ orvosságokat " ajánl.

„ A rendszeres és lelketlen izgatások egyrészről- a legnagyobb fokú indolentia másrészről - ime megtermé véres gyümölcsét, van már áldozat is.

Tétlenül néztük hónapokon át, hogy miként mételyezik meg a szocialis rögeszmék a szocialis agitátorok lázító, észbolondító röpiratai a mi józangondolkozású becsületes és munkaBíró földmíves népünknek agyát, szivét.

Kegyetlen, lelkiismeretlen munka volt, az u.n. vezérek munkája, mert elrabolta a mi szegény népünknek legdrágább tulajdonát, az Istenben való bizalmat, a vallásos meggyőződésnek pótolhatatlan kincsét, elrabolta tőlük a hazaszeretet magasztos, büszke érzését.

Hazánkat, hitet megtagadva, a csendőr szuronyok elé rohan a fanatizáltak tömege, és ha a legvakmerőbbek halálon lakolnak őrültségükért, akkor nem önmagukban keresik a tragédia okát, hanem okolnak mindenkit, akik őrült tanaik által nincsenek megmételyezve...

A szocialis bajok, jelenségek okát ismerjük, de most, midőn már a betegség meg van - sürgős és hatháatós orvosságról kell gondolkodnunk.

Fel kell ráznunk a társadalmat, a vagyoni és szellemi intelengtiat mélységes álmából. Kell, hogy a gazdák életjelt adjanak magukról, kell hogy megmutassák, bebizonyitsák a szegény elbolondított népnek, hogy bennük a barátott, a munkatársat, és ne az ellenségüket lássák.

Tegyünk végre valamit és ne gondoljuk, hogy a szocialis betegségeket a Zentára dirigált katonaság, avagy csendőrség fogja meggyógyítani. "

VÁROSI KONYVTÁR, SUBOTICA, ZENTAI HIRADÓ 1897. évi 22 sz. - „ SZOCIÁLIS ZAVARGÁSOK ZENTÁN " CÍMŰ VEZÉRCIKK

26. ELMARAD A FÜGGETLEN SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT ZENTÁRA TERVEZETT ORSZÁGOS KONGRESSZUSA

A májusi zavargásokat ürügyül felhasználva, a hatóságok nem engedélyezték a földmunkás-kongresszus megtartását Zentán, Várkonyiék ekkor Adát jelölték meg a kongresszus megtartásának helyéül, de itt nem birták megtartani a karhatalmi szervek fenyegető összecsoportosítása miatt.

„ A szocialista lapok már hetek óta hirdetik, hogy tanaik terjesztése a magyarországi szegény népnek vagyoni függő helyzetéből való kiszabadítása és minden nemzetiség önrendelkezési jogának biztosítása érdekében a magyarországi független szociáldemokrata párt a pünkösdi ünnepek alatt azaz f.év junius hó 6 és 7.-én Zentán, újabbi hirek szerint pedig Adán országos congressust fog tartani.

Minthogy pedig a szocialistáknak napról - napra nagyobb méreteket öltő szertelen izgatására, s az ebből folyólag Zentán május 23-án előfordult zavargásra való figyelemmel, a közrend és a polgárok nyugalmának biztosítása érdekében nem mutatkozik veszélyesnek, hogy a nyers tömeg kedélyhangulatának ily izgatagabb állapotában szocialista gyülések tartására engedély adassék, ennélfogva felhívom Czimet, miszerint az esetben, ha a Congressus megvalósítása érdekéből Czimhez intéztetik kérelem, azt az előadottakra való figyelemmel elutasítólag véglegezni szivesked jék.

Ezen rendelkezés azonban egyáltalán nem érinti az országos politikai pártokat, amelyek tagjainak értelmi és erkölcsi fölényében kellő garantia van arra nézve, hogy a népet nyomasztó és súlyos helyzete által előidézett izgalmai közepette is a rend korlátai között lesz képes tartani. "

Zombor 1897 junius 2

V.T.L Sremski Karlovci, Bács-Bodrog vármegye alispánjának bizalmas iratai 39. res/1897. sz. - Az alispán Boromisza polgármesterhez címzett kéziratos konceptje

27. A ZENTAI ZAVARGÁS LETARTÓZTATTOT RÉSZTVEVŐIT SZABADKÁRA KISÉRIK

A több mint száz letartóztatott és kihalgatott

munkás közül 22 résztvevőjét a zavargásoknak a szabadkai törvényszéki fogdába szállították.

„ SZOMORÚ MENET vonult a városon végig a vasútállomáshoz f.hó 3-án reggel. 22 szocialista zavargót kisért a csendőrség a vonaton Szabadkára, hogy a törvényszék mondjon felettük itéletet. A foglyokat hozzátartozóik nagy száma kisérte az indóházig, melynek perronja nagyon szomorú búcsúzási jeleneteknek volt szinhelye. Sajnos a megtörténteket most már meg nem történtté tenni nem lehet, a bünösök bünhödni fognak s velük együtt családjuk ártatlan tagjai is. Szolgáljon ez intelmül a jövőre. Törvénytelen eszközökkel, erőszakkal, az ember sorsán nem segíthet, mert a társadalom mindenkor elég erős ahhoz, hogy a rendzavarókat ártalmatlanná tegye. "

Zentai Hiradó - 1897 év - 23 szám

VÁROSI KÖNYVTÁR, SUBOTICA, ZENTAI HIRADÓ 1897 évi 23. sz. - Közlemény a „ Hirek " - ből

IV

A KIEGYEZÉS

28. A MUNKÁSOK BIZOTTSÁGOT VÁLASZTANAK A GAZDÁKKAL VALÓ EGYEZKEDÉSRE

A Gazdakör indítványára Boromisza Polgármester május 3o-án egy gazdákból, a képviselőtestület tagjaiból és a munkások képviselőiből álló 34 tagú bizottságot hívott össze a „ mezei munkás-ügy rendezése tárgyában. "

„ T. Nagysagos Polgármesterúr

Mi zentai földmivelő munkások értekezletet tartottunk Május 29.dekén Balog Elek hazánal a melyen az értekezlet lo. tagú bizotságot választot Csernák András Varosi képviselő közben jöttével a megvalazstottak név sorai.

1	Horvát György	
2	Gombos András	
3.	Kovács Ferencz	láttám
4	Kocsis Szürke Gergely	láttám
5	Boros Gorgely	lattam
6	Pap István	lattam
7	Sandor Istvan	lattam
8	Hagymás Gergely	lattam
9	Kopasz Péter	lattam
lo	Gombós Ferencz	lattam
11	Borbély Ferencz	nincshon Balint Istvan
12	Bene István	lattam

Kelt 1897 Május 29.deken Zentán "

TL. ZENTA, Polgármesteri bizalmas iratok 34/Eln. 19o6 sz. - A munkások beadványa a polgármesterhez

29. LÉTREJÖN A MEGEGYEZÉS

A május 30-án megtartott egyezkedési értekezleten a munkások képviselői a január 17-én elfogadott bérkövetelésein (lásd: 11. okmány) elfogadását óhajtották kivívni, azonban végül mégis engedtek követeléseikből.

„ K I V O N A T

A mezei munkások állítólagos sérelmeinek orvoslása tárgyában a képv.test.433.sz.a. határozatával kiküldött bizottságnak 1897.évi május hó 30-án tartott ülése jegyzőkönyvéből.

Elnök az ülést megnyitván, előadja, hogy a mult ülés határozatához képest, úgy a munkaadó gazdák, valamint a munkások köréből 12 - 12 egyént meghívott, kik is nagyobb részben megjelentek.

Felhivattak ezután a munkások sérelmeik előadására mire kijelentették, hogy a mai viszonyok között a mezei munkások helyzete felette súlyos, úgy hogy a legnagyobb szorgalom és takarékosság mellett is, annyit nem képesek keresni, hogy maguk és családjuk a legnagyobb nélkülözésnek ne lennének kitéve.

Sérelmeik orvoslása czéljából kérik első sorban, hogy a vidéki munkások - mint akik a helybeli munkásokat a munkájukból kiszorítják és a munkabért lenyomják és így részben előidézői a jelenlegi súlyos helyzetnek - addig amig helybeli munkás található és alkalmazható - városunkba ne engedtessenek, - továbbá másodszor, hogy az általuk ezúttal elémutatott nyomtatott iven kitüntetett munkadijak, a munkaadókra nézve megállapíttassanak.

Az elémutatott árszabály a napszámbérek, fuvarozás, cselédbérek, arató rész, valamint a kukoricza harmados rész megállapítására vonatkozik, melyre nézve mindenek előtt kölcsönösen abban történt megállapodás, hogy ezen alkalommal minden mást mellőzve, csupán a legidőszerübb aratási munkabér módozatai vétessenek tárgyalás alá és lehetőleg állapítassanak meg, oly világos kijelentés mellett, hogy a megállapodások a közmegnyugvás létrejötte czéljából hozatnak a kötelező erővel nem birnak.

Az ezután kölcsönösen mindkét részről, kifejtett eszmecserék folytán kiemeltetett egy részről, hogy a munkások az árszabályukban foglalt tulcsigázott igényeikkel a jelenlegi amugy is rosz gazdasági viszonyok közepette czélt nem érhetnek, mert a gazdaközönség is válságos viszonyokkal küzd, és teljesen képtelen a túlmagas munkabéreket elviselni; másrészről pedig a munkások felpanaszolták, hogy a gazdák

20 szám.
Res. 897.

Nagyságos Alispán Úr!

Tisztelettel a folyó évi April 24-én 22 szám alatt kelt bizalmas rendelete folytán lettek jelentem, hogy városunk területén az egyházi mozgalom terjesztőinek eddig nem mutatkoztak olyj jelenségei, melyek a mozgalomnak városunk területén való terjesztésére engedtenének következtetni.

Hozzám mindössze fel egyszer sem terjesztettek olyj hírek, mint ha a munkások az idei évben munkaszüneti ünnepeket bizonyos munkaügyi felmelegedésekhez és munkaszüneti megkezdésekhez kötnék, azonban tanyák hiányában az ilyj hírek miatt hatósági intézkedés ezen a vidéken szempontjából csak most fogadtatnék.

Tenkes, 1897 April 27-en.

Orvosi jelentés.

1.) A meghalt neve: [illegible]

2.) Kora: 40

3.) Lakása: [illegible]

4.) A halál napja: [illegible] 23

5.) A hagyatéki vagyontárgyak elrejtésnek, elidegenítésnek, vagy elértéktelenedésnek ki vannak-e téve? —

6.) Van-e készpénz, értékpapír, ékszer és ötrágaság? —

7.) Állíszt volt-e; van-e igazolványa, vagy egyébb katonai igazolt okmánya? —

8.) Maradtak-e kiskorúak? [illegible]

9.) Észrevételek: [illegible]

Kelt Zentán, 189[illegible] hó 24 n.

[illegible]

Intézetvizsgáló orvos.

egynémelyike a munkabér leszoritással, robot ingyenmunkával és hiányos élelmezéssel, a munkásokat felet te mostoha elbánásban részesíti, ugy hogy több esetben nem képesek a maguk és családjuk részére szükséges élelmet - gabonát - beszerezhetni, mert a munka végeztével a maguk élelmezése és szükséglete egész keresményüket felemészti, abból családjuknak mi sem marad.

Mindezeken kölcsönös bizalom és jóakarattal segíteni ugy a gazdák - valamint a munkások érdekében is szükségesnek találtatván, a bizottság kimondandónak találja a következőket:

Arató-rész a buza 11-edén, árpa és zab 10-edén, melyért a részes az aratási, hordási és cséplési - minden hozzátartozó munkát egész a pelvatakarításig - elvégezni tartozik és pedig az aratási és cséplési munkát egy a saját terhére felfogadott marokverővel együtt, ellenben a hordási munkákat egyedül.

2. Minden részesre, illetve kaszásra legalább 7 ker. láncz gabona juttatandó.

3. Ha a részes benttartáson nincsen, ez esetben é lelmezésre a maga és marokverője számára 5 frt készpénz és 5 véka buza adandó az egész munkaidőre, melyet a gazda a hely szinére szállitani köteles.

4. Az egész termésből előbb a cséplőgép-rész vétetik ki és csak azután adatik ki az arató-rész, melyet a gazda az részes lakására szállitani köteles.

5. A részen felül még egy kocsi tüzrevalót 4 szarvra rakva és a részes lakására szállítva, avagy a gazda tetszése szerint 2 frtot tartozik a gazda a részesnek adni.

6. A részes nem köteles a fent kitüntetett munkákon kívül más ingyenes robot munkát teljesiteni és nem köteles a cséplőgéphez munkásokat állítani, fizetni avagy élelmezni.

7. Ha az összes őszi és tavaszi gabonamennyiség láncszámra 8 mázsát ki nem tenne, tartozik a gazda a részt legalább is 8 mázsa után kiadni.

8. Ha a szerződésszerüen elvállalt biztosított gabonát a jég elverné, avagy abban bármi kárt okozna, ugy a gazda által kapott kárösszegből a részes az arató rész arányában részesül.

9. végül felhivandó a gazdaközönség, hogy mindaddig, a mig az aratási munkára helybeli rendes munkás található, vidékiek felfogadását - a közbéke és köznyugalom érdekében - mellőzze. Ezen czélból a rendőrkapitányságnál a munkaadók és munkát keresők folyton nyilvántartandók.

A kukoricza harmados munkára nézve ezuttal megállapodás nem jött létre, azért is, eme munkák már tavasz óta folyamatban vannak és igy azokon már segíteni nem lehet, azonban őszre ere nézve is tárgya-

lások folyamatba tétetni határoztattak.
A fenti 1-től 9-ig pontogban foglalt határozmányok kinyomtatni és városszerte közzé tétetni határoztatott.

Kmft.

Jegyzette:

Dudás Lajos
főjegyző

Boromisza János
polgármester, mint elnök

A fenti megállapodások a képviselőtestület 1897. junius hó 4-én 436.sz.a. határozatával tudomásul vétettek.

Kiadta:
Dudás Lajos
főjegyző. "

T.L ZENTA, Polgármesteri bizalmas iratok 34/Eln. 1906.
A megegyezés nyomtatott szövege

30. „ EME MEGEGYEZÉS KOTELEZŐ ERŐVEL
EGYIK FÉLRE NÉZVE SEM BIR... "

A bizottság határozatai nem kötelezték a gazdákat az előirt bérek betartására, s ezzel voltaképpen a munkásokat kijátszották.

Nagyságos Alispán Úr!

Folyó évi június hó 8-án 45/res 897 szám alatt kelt nagybecsü rendeletére hivatalos tisztelettel, jelentem, hogy a mezei munkások állítólagos sérelmeinek orvoslása czéljából a képviselő testület folyó évi május 26-án 433/897 szám alatt kelt határozatával egy bizottságot küldött ki,amely bizottság folyó évi május 28-án és 30-án tartotta üléseit melyekről jegyzőkönyv vétetett fel, eme jegyzőkönyv a képviselőtestület részéről folyó évi június 4-én tartott közgyülés elé terjesztvén az abban foglalt megállapodások tudomásul vétettek, minek folytán annak tartalma 1000 példányban kinyomtatott és szétosztatott.
Mindezek szerint tehát a munkások és a munkaadó gazdák között a megegyezés létre jött, azonban eme megegyezés kötelező erővel egyik félre nézve sem bír s az egyezkedés czélja nem is volt más mint kölcsönös engedékenység által megtalálni a módot a munkások megnyugtatására és hogy jövőre ezen megállapodás irányadó lehessen a munkabérekre nézve. "

Zentán 1897 június hó 14-én

Boromisza
polgármester

V.T.L Sremski Karlovci, Bács-Bodrog vármegye alispánjának bizalmas iratai 52, res/1897. sz. - Boromisza polgármester jelentése az alispánhoz

31. A ZENTAI GAZDAKÖR EMLÉKIRATA A SZOCIÁLIS PROBLÉMÁK MEGOLDÁSÁVAL KAPCSOLATBAN

A zentai gazda társadalom a szocialis kérdéseket a rendszer keretében fokozott szocialis gondoskodással, karitativ akciókkal, a nincstelen munkásság téli háziipari foglalkoztatásával vélte megoldani.

„ Tekintetes Városi Tanács!

A „ Zentai Gazdakör " foglalkozván a városban felmerült és a közelmultban zavargásokat is okozó munkáskérdéssel, az egyenetlenség és elégedetlenség megszüntetése véget bizonyos intézkedések létesítésében állapodott meg.

Miután pedig a Gazdakör mint erkölcsi testület, csak elvi megállapodásokat hozhat, de azok gyakorlati kivitelét végre nem hajthatja, bátrak vagyunk ezen megállapodásokat a tek. Városi Tanács becses szine elé terjeszteni a végből, hogy azok egészbeni vagy részbeni létesitését Zenta város képviselő testületének ajánlani kegyeskedjék.

Biztat benünket a remény, hogy az általunk alább felsorolt és megindokolt javaslatok létesítése megfogja szüntetni városunkban a szocialis kérdést, de nem csak megszüntetni, hanem a munkás osztálynak anyagi gyarapodását is elömozditani (fogja - DJ).

Tekintetes Városi Tanács! Köztudomású dolog, hogy az ugynevezett szocialista ügy, a közel multban a városnak közel 5ooo forintjába került és ezen tekintélyes összeggel, mely részben napszámsegélyre, részben a véderö tartására adatott ki, a munkás kérdés nem került közelebb a megoldáshoz, söt ellenkezöleg.

Az idei kedvezötlen termésviszonyok következtében - el lehetünk rá készülve - a tavalyinál sokkal több munkás család fog kopogtatni Zenta városánál, segélyt kérendö; és a város köteles eltartani szegényeit, ha meggyözödött arról, hogy azok tényleg segélyre, eltartásra szorultak.

Hogy a város pénzbeli segélyt adjon a szükölködö munkás családoknak akár viszontszolgálat nélkül, akár némi, úgyszólván névleges viszontszolgálat fejében, az nem vezet czélhoz. Nem pedig azért, mert a város elvégzésre váró munkával nem mindig rendelkezik és a munkabért vagy pénzbeli segélyt mindig a csa

ládfő kapja kézhez és sokszor nem fordítja családjának eltartására, hanem saját szenvedélyének kielégítésére költi el, mi által a család nyomora éppen nem enyhül.

Ennek meggátlására, illetőleg a táplálékra szoruló munkás családok segélyezésére a Gazdakör javaslata a következő:

Zenta város képviselő testülete haladéktalanul mondja ki a szegényház felállítását és sürgős intézkedéseket tegyen arról, hogy a szegényház - bár egyelőre bérelt helyiségben - már f.évi október 1o-én megnyittassék.

Mit érünk el ezen intézkedés által?

Elérjük azt, hogy a valódi munkaképtelen szegények hajlékhoz, élelemhez és ápoláshoz jutnak és nem rójják napról-napra a város utczáit. Ez azonban csak mellékes czél most, mert tudjuk, hogy a szociális kérdésben a munkaképtelen szegények nem folytak be. A szegényház felállításának a főczélja ez idő szerint az volna, hogy azon munkás családok, melyek szükséget, élelemhiányt szenvednek, melyek saját hibájukon kívül nyomorba kerültek, ingyen természetben kiszolgáltatott egészséges táplálékhoz jussanak a szegényház konyhájáról.

Ennek kivitele a következő volna.

Amely családnak elfogyott az élelme, kérelem alakjában tegyen jelentést e körülményekről a városi hatóságnak, erre közegei által szigorúan megvizsgáltatja a család helyzetét és ha tényleg valónak bizonyul a jelentés, úgy utasítja a szegényház vezetőjét, hogy bizonyos időtől fogva a kérdéses családnak, kellő ellenőrzés mellett a meghatározott mennyiségü eledelt szolgáltassa ki.

Ezen intézkedés által a szó szoros értelmében vett nyomor megszünnék.

Az a kérdés már most, hogy a szegényház ilyetén megszaporodott kiadásai honnét lennének fedezve.

Fedeztetnének első sorban a szegényalapból, másodszor könyöradományokból. Ha ezen két forrás kevésnek bizonyul, a szegényház fönntartásának költsége adókulcs arányában a közlakosságra vetendő ki. Ez az eljárás sokkal igazságosabb, mintha a házaló koldús szegényt, gazdagot, egyenlő arányban megadóztat (a város - DJ).

Üdvösnek tartanók, ha a szegényházzal kapcsolatban egy tudakozó illetve napszámosközvetítő - iroda is állittatnék föl és pedig azért, hogy azok, kiknek napszámos kell, ott bejelentessék, valamint a rendelkezésre álló napszámosok ott nyilvántartassanak.

Ezen intézmény különösen akkor fog hasznosnak bizonyulni, ha a napszám ára, ahhoz értő, érdekelt,

munkások és munkaadókból álló bizottság által két hetenként elöre megállapíttatik és a megállapodások eredménye az irodában kifüggesztetik. Magától érthető, hogy a napszámosok közvetítése teljesen díjtalan.

A szegényház fölállítása és ily módon leendő felszerelése, vezetése illetve működése által a nyomor, Zenta város munkas családjai között nem fog pusztítani.

Ezen intézkedések azonban a szocialis kérdést még meg nem oldják, el nem tüntetik, csak ideig - órára továbbítják. Ez pedig végczél nem lehet.

A szocialis kérdés teljes megoldása városunkban csak akként lehetséges, ha a munkás családok a téli időszakban es kereshetnek legalább annyit, amennyi fenntartásukat biztosítja.

Saját erönkböl, saját hatáskörünkben, idegen segély nélkül elérhetjük-e mi ezen czélt? Igenis el, a háziipari iskola fölállítása által.

Az ezr.országos kiállításon a zentai háziipari készítmények kitüntető oklevelet nyertek és megvételre keresettek. Pedig a kiállított háziipari cikkek olyanok voltak, melyek készítését izlés és szakértő munkáskéz nem vezette.

Elgondolhatjuk tehát, hogy azon esetben, ha már a közel jövöben fölállítani javasolt háziipariskolában szakértö utasítására készülnek el a háziiparcikkek, akár vesszöböl, akár gyékényböl vagy szalmából, hisz Zenta város határa mindezeket megtermi, mily könnyü lesz a kész cikkeknek jövedelmező és állandó piaczot teremteni.

Javaslatunk második része tehát oda irányul, miszerint Zenta város képviselö testülete mondja ki a háziipari iskola fölállítását azon czélból, hogy a munkás nép osztály, állandó keresetmód megtanulásához jusson és az által a nyomortól minden módon mentve legyen.

A háziipari iskola fölállítása czéljából, kerestessenek meg az országban már több helyen működö ily iskolák igazgatóságai, a fölállításra, a szervezetre és költségvetésre vonatkozó adatokért.

Ez utóbbira nézve megjegyezzük, hogy a háziipari iskola évi fönntartására 1500 frtnál többet nem igényel. Ezen összegböl 1000 frt a tanerö díjazására, 200 frt helyiségbérlésére és 300 frt felszerelésekre számítandó.

Tekintettel arra, hogy a csocialis kérdés a városnak tavly közel 5000 forintjába került, tekintettel arra, hogy ezen söt nagyobb összeg is ily czélra, amint a viszonyok alakulása mutatja, évenkint felveendö; a háziipariskola költsége csekélynek mondható kü

lönösen akkor, ha az általa elérendő célokat mérlegeljük.

Egyébként megjegyezzük, hogy úgy a szegényház, mint a háziipariskola helyiségeül a város tulajdonát képező „ régi korház épületet " egyelőre alkalmasnak tartjuk és ezen épület felhasználásával - mely a városnak amúgy is csekélységet jövedelmez - a két intézmény fölállításánál jelentékeny megtakarítások volnának elérhetők.

A „ Zentai Gazdakör " azon reményének ad kifejezést, hogy ezen emlékiratban felsorolt intézkedések a helyi szocialis kérdést gyökeresen meg fogják orvosolni.

Kérjük a t.városi Tanácsot, hogy a jelen emlékiratban foglalt és megindokolt javaslatokat magáévá tenni és azokat megvalósítás végett a legközelebbi közgyülés elé terjeszteni méltóztassék.

Zentán, 1897. aug. hó 4-én

Novoszel János,
gköri titkár

Tóth Lajos,
gköri elnök "

VÁROSI KONYVTÁR, Subotica, Zentai Hiradó, 1897 évi 33. sz - " A zentai Gazdakörnek Zenta város Képviselőtestületéhez benyújtott emlékirata a szocialis kérdésekben " cimü vezércikk. Ezr. - ezredévi, milleninmi kiállítás 1896-ban, frt. - forint, gköri - gazdaköri, t. - tekintetes

32. A „ ZENTAI HIRADÓ " JAVASLATA A „ VESZEDELMES TANOK " KIKUSZOBOLÉSE CÉLJÁBÓL

A helyi polgári sajtó szellemi fegyverek közbedobását javasolja a szocialista tanok ellen.

„ Úgy a kormány, mint a müvelt társadalmat erösen foglalkoztatja azon czél, hogy a terjedő szocializmusnak gátat vessen, hogy a szocialis bajokat orvosolja, azokat megsemmisítse és az emberi társadalomnak megromlott békéjét helyreállítsa.

Sok tervet hallottunk, melyek keresztülvitele czélszerünek látszik. A munkásviszonyok rendezése, a háziipar meghonosítása, az állami birtokok kisrészletekbeni bérbeadása stb. mi helyesnek, czélszerünek igérkezik, de sajnos csak igérkezik, mert a sok szép tervből még nagyon kevés ment teljesedésbe és amint a viszonyok állanak, a közeljövőbe nagyobb mozgalom alig fog történni.

Mindent az államkormánytól várni képtelenség. Láttuk az elmult aratási idő alatt, hogy a kormány min-

dent elkövetett és pedig sikerrel arra, hogy a szocializmus az aratást meg ne akassza; tudjuk, hogy a kormány messzemenő intézkedéseket tesz a rossztermés okozta ínség megszüntetésére; de az államhatalom a társadalom segítsége nélkül célt nem érhet. Magának a békéjében fenyegetett társadalomnak kell odahatni, hogy a szocializmus mielőbb megszünjék.

E lapok hasábjain többször szóllottunk azon anyagi eszközökről, mikkel a szocialis bajokon segíteni lehetne; ezúttal nem az anyagi, hanem a szellemi eszközökről óhajtunk egyet-mást elmondani.

Tudjuk azt, hogy daczára a hatóság éberségének, a szocialis tévtanokat hirdető lapok a „ Népszava " „ Népjó " , „ Népszabadság " a „ Földmívelő " és még ki tudja mi czímű lapok és röpiratok ezrével forognak a nép kezei között.

A félrevezetett nép, melynek nyilvánosan gyülekezni nem mindig lehet, titkos búvóhelyeken olvassa és olvastattja föl hamis prófétáival a népbolondító eszméktől hemzsegő silányságokat. Tapasztalatlan lelkek korlátolt képzettsége beveszi a maszlagot. Hamis nyomon indulva elmélkedni, gondolkozni kezd, jobb meggyőződése meginog és rálép a szocializmus útjára.

Mivel-sajnos - elvtársakba, kiknek legnagyobb része munkakerülő izgága nép - nincs hiány, lassanként gyökeret ver lelkében az elégedetlenség érzete; de ezen nincs mit csodálkozni. Mindig ugyanazon eszméket hallja, mindig elégedetlen emberekkel érintkezik és mindig ugyanazon műhelyből nyeri szellemi táplálékát, míg föl- föl bukkanó jobb meggyőződését nagyhanmigú igéretekkel és soha nem teljesülhető légvárakkal igyekeznek elnyomni. Csoda-e, ha elbukik és a társadalmi rend ellenségeinek sorába szegődik?

Nem csoda. A társadalom, a fenyegetett társadalom tétlen, legföljebb erőszakhoz nyúl, minek vége nincs és nem is lehet.

Ám büntesse a törvény szigora a bujtogatókat, a megáltalkodott gonosz lázitókat, kik veszélybe döntik a hiszekény népet, de azokat akik megmenthetők - és a legtöbb ilyen - ne vegyük össze amazokkal, hanem mentsük meg őket azáltal, hogy téves hitüktől, hamis meggyőződésüktől szabadítsuk meg.

Mit tesznek a szocializmus vezérei a munkásnép félrevezetésére? Veszedelmes tanokat hirdető nyomtatványokat szórnak ezrivel a nép között, titkos gyűléseken terjesztik a mételyt, és ha valahol kitört a veszedelem, nyomtalanul eltünnek.

Küzdjön a társadalom ellenük hasonló fegyverekkel. Okosan, értelmesen, és népies modorba megírt nyomtatványok által cáfolja meg a szocialis iratok hamis eszméjét. Világositsa fel a tévelygőget arról, hogy azok a népnek legnagyobb ellenségei, kik őt tör

vénytelen cselekedetek elkövetésére izgatják.

De az írás, a nyomtatott betü korántsem hat oly közvetlenséggel, oly meggyöző erövel, mint az élö szó. Azért szocialis tanokat cáfolt iratok kibocsátásán fölül oktassuk a népet élöszóval, rendezünk népies elöadásokat, tanításokat.

Ezen nyilvános elöadások rendezése és tervszerü folytatása volna a társadalom elsö és legszükségesebb szellemi fegyvere a szocializmus ellen.

A hosszú téli esték nagyon alkalmasak arra, hogy a munkásnépet hetenként egyszer vagy többször összehíva oktassuk. Ha ezen elöadások anyaga, különös tekintettel a szocialis eszmékre, tervszerüen kidolgoztatnék, s ha ezen elöadások sorozatát ahhoz értö, ügybuzgó férfiak osztanák föl maguk között, nem kételkedhetünk azon, hogy a kivánt eredményt mielöbb bekövetkeznék. Példa volt elöttünk a közelmultban, a gimn. tanári kar által rendezett népszerü elöadások igen nagy látogatottsága és erkölcsi hatása. Zenta város társadalma szükségkövetelte kötelességét teljesít akkor, ha módot talál - s ha komolyan keres, bizonnyára találni fog arra - hogy a város munkásnépe ily felfogáshoz és körülményeihez mért rendszeres oktatásba részesüljön.

Áljon a mozgalom élére az, ki arra magában hivatottságot, akaratert és buzgóságot érez, szervezze ezen elöadásokat minnél elöbb s a nép felvilágosításának szent ügye érdekében bizonyára maga mellett fogja találni városunk müvelt társadalmát. "

VÁROSI KONYVTÁR, Subotica, Zentai Hiradó 1897 évi 43. sz. - „ A felnöttek oktatása és a szocializmus " cimü cikk gimn. - gimnáziumi

33. POLGÁRMESTERI ÖSSZEFOGLALÓ VÉLEMÉNY A ZENTAI 1897 EVI SZOCIALISTA MUNKÁSMOZGALOMRÓL

Egy kérdöív kapcsán, föispáni rendeletre, Boromisza polgármester összegezi a mozgalom kiterjedését, az aratósztrájk eredményeit és véleményezi a mezögazdaságban kialakult általános gazda - munkás viszonyokat.

„ Méltóságos Föispán Ür!

A folyó évi július hó 6-án kelt ad 38/res.897 szám ú nagybecsü rendeletére vonatkozólag a munkásmozgalom tárgyában kívánt jelentést saját véleményemmel kiegészítve van szerencsém az alábbiakban felterjesz

teni.
ad I. Mikép és mikor történik az aratómunkásokróli biztosítás?

Az arató munkásokat a gazdád eddig rendszerint írásbeli szerződés nélkül szokták felfogadni és pedig a nagoobb gazdák loo kat.holdon felüliek február, márczius hóban, a kisebb gazdák pedig pünkösdkor, midön már látszik, hogy minő termés igérkezik.
ad II.a. Mily feltételek és mellékszolgálmányok teljesítése és fizetés mellett lettek eddig az aratók felfogadva?

Az idei év előtt a rész rendszerint az őszi és tavasziból 12-ik volt /:ritka helyen a tavasziból 11-ik:/ és kaptak az aratók u.m. conventio fejében 2 - 3 véka buzát és 2 véka árpát és 2 - 3 forintott páronkint - tudnillik egy kaszás és egy marokverő, ezért tartoztak a részesek learatni, a kaszások hordani segíteni és marokverőikkel együtt a cséplésnél dolgozni, sőt ha a cséplőgéphez nem voltak a részesek elegen, akkor még tartoztak magukat az ő költségükön kisegiteni annyira, hogy a cséplés akadálytalanul eszközölhető legyen, tehát a részkeresményükből kellett nekik ezen napszámosokat felfizetni és élelmezni, tartoztak ezen felül úgy nevezett robotban minden kaszás 2 - 3 napot dolgozni és pedig a gazda kívánsága szerint - vagy mesterséges zöld takarmányt, vagy szénát kaszálni, vagy ha ilyen a gazdának nincs, akkor kukoriczát kapálni. A részt a részesek szemben szokták kikapni és a gazda azt nekik haza szállítja, szalmát és pelyvát rendszerint nem kapnak, hanem ahelyett az ő részükből nem megy ki cséplőrész.
ad II.b. mily feltételek és mellékszolgálmányok teljesítése és fizetés mellett történt a kiegyezés?

Az idén azonban ezen feltételek gelyett a kiküldött bizottság más feltételeket állapított meg, mint az ki is van nyomtatva és sok gazda már e szerint fogadott részeseket - de a helybeli részesek látva a gazdák szorult helyzetét még e megállapított feltételeknél is kedvezőbbet erőszakoltak ki maguk részére a gazdáktól úgy, hogy van olyan is, ki egy kaszás részére 75 keresetet és élelmezést biztosított - mások pedig adnak a buzából minden kaszásra 6 - 7 m/m-át tisztán, és a tavasziból pedig lo-dét és élelmezést.
ad III.a. Mily feltételek és járandóságok lettek az évi cselédek (béresek stb.) eddig felfogadva?

A nőtlen cselédek kapnak benttartás mellett 14-17 évesek havi 5 - 6 forintot, idősebbek 8 - 9 forintot készpénzben és 4 - 5 m/m buzát, ugyanannyi árpát 1loo öl kukoricza földet, loo öl burgonyaföldet, egy pár csizmát, egy pár bocskort, 2 kocsi szalmát esetleg egy disznó tartását, baromfi amit nevel feles

gazdával.
ad III.b mily feltételek és járandóságok mellett tör
tént a kiegyezés?
Most is ugyanezek a bérek vannak itt, ezek között mozgalom nem volt.
ad IV.a. Hány munkás illetve cseléd van járása községében ki munka nélkül maradt, ezek közül körülbelül mennyi önhibájából, és mennyi önhibáján kívül nem talált munkát?
Egy sem maradt munka nélkül mit teljes határozottan onnan állíthatok, hogy volt még szükség részesre, de a legkiterjedtebb közhírré tétel daczára egy sem jelentkezett.
ad IV.b. miképp vél rajtok segíthetni, hogy a mennyiben szükségesnek véli s télire való kenyeret megszerezhessék?
A szegényház felállításával, melyben háziipar és több efféle foglalkozás mellett a családfők vagy hozzátartozóik szerint a biztos megélhetési módhoz jutnak.
ad V.a. Mik voltak eme mozgalom okai?
Vedéki szocialista izgatók, különösen Pfeifer Sándor izgatásai, valamint a népgyüléseken használt lázító nyilatkozatok szabad hirdetése.
ad V.b. Kik a hibásak (gazda,munkás), miért?
Részben a munkások, mert az évtizekek óta fennálló feltételektől izgatás folytán eltértek s túlságos követeléseket támasztottak, de nagy részben hibásak a gazdák is, különösen a parasztgazdák, kik mindig sokkal terhesebb feltételek mellett szerződtetik munkásaikat mint a nagyobb gazdák s amellett oly túlságos munkát végeztetnek velük, és különösen rosszul fizetett cselédeikkel, hogy igazán sokszor felháborodik az ember azok hallatára, elmondhatni, hogy a parasztgazdák kiszípolyozták a vérét a munkások és cselédeknek.
ad V.c. Miképp véli ezt a jövöben megykadályozni?
Kedvezöbb munkabérek megállapítása és adása által, úgy, miként azt a bizottság megállapította és nép oktató felolvasások tartása által.
ad V.d. Czélszerünek látja-e a gazdák részéröl az engedékenységet vagy pedig czélravezetöbb-e a szerzödés szigorú betartásához ragaszkodás
Czélszerübbnek tartom az engedékenységet az egyezségileg megállapitott feltételekig, mert azokat méltányosoknak, azon túl menö engedékenységet azomban veszélyesnek és károsnak tartom.
ad VI. Az eddigi szerzödések elletve fizetések a munkások megélhetésének és szolgálmányaiknak megfelelök voltak-e vagy sem? ha nem miért?
Jó terméskor igen, rossz terméskor nem mert elöbbi esetben megszerzi egész évre a kenyerét - - utóbbi esetben azomban nem.

Az úri osztályhoz tartozó gazdáknál igen, a parasztoknál nem, mert előbbiek - körülbelül 5o% - al jobban fizetik cselédeiket mint a parasztok s amel - lett emberségesen bánnak velük, míg utóbbiak nagyrészt zsarnokok - kegyetlenek és felette zsugoriak, a felette rossz bér mellett agyon kínozzák és dolgoztatják cselédeiket.

Végül van szerencsém azon véleményemnek vélemé - nyemnek kifejezést adni, hogy nézetem szerint úgy lehetne a bajon segíteni, hogyha a gazdák megadnák a mezei munkásoknak a bizottság által megállapított bé reket és a cselédeket is jobban fizetnék s főleg velük emberségesen bánnának, ne követelnék tőlük az emberi erőt felülhaladó munkát és ne vonnának le béreikből mindenféle ürügy és címek alatt annyit,mint most azt teszik. Ezen felül az 1876 évi XIII.t.cz. a mai viszonyoknak megfelelő módosítása volna egyik megoldandó feladat, mert csak helyes törvény alapján lehet a cseléd és munkásviszonyokból eredő bajokat kellőképp elbírálni - orvosolni.

Zentán 1897 évi augusztus hó 12-én

Boromisza János polgármester "

VTL Sremski Karlovci, Bács-Bodrog vármegye alispánjának bizalmas iratai 73 res/1897. sz. - Zenta polgármesterének jelentése a főispánhoz

- • -

TARTALOMJEGYZÉK

TÁJÉKOZTATÓ A SZÖVEGKÖZLÉSRŐL

I. A SZOCIALISTA SZERVEZKEDÉS MEGINDULÁSA

1. A szocialista mozgalom megindulása Bács-Bodrog megye földmunkássága körében.
2. A munkásmozgalom a zentai járásban is jelentkezik
3. Az adai munkások egyletet alakítanak
4. A zentai rendőrkapitányság munkáspiacot létesít
5. Az első munkás-népgyűlés Zentán
6. A Szociáldemokrata Párt híveinek felvonulása és választási agitációja
7. Vörös lobogók a városban
8. Kisérlet a Szociáldemokrata Párt helyi szervezetének megalakítására
9. Tevékenységük eddig elé a törvényes keretben mozog"

II. AZ OSZTÁLYELLENTÉTEK GYORS KIÉLEZŐDÉSE

10. A zentai földmunkás-értekezlet megszabja a földmunkásság bérkövetelései
11. A földmunkások bérkövetelései
12. „ Szocialistáink mozgolódása "
13. A nincstelenek földosztásról suttognak
14. „ A szocialisták gyülése "
15. A polgármester csendőri erősítést kér
16. A hatóságok visszautasítják a zentai munkásság május elseje megünneplését bejelentő kérvényét
17. Felvonulás és tüntetés május elsején
18. „ Tüntetés nem észleltetett... "
19. „ Intelem a szocialistákhoz! "
20. A zentai országos földmunkás - kongresszus előkészületei
21. A rendőrség szétkergeti a Tisza - hídnál megszervezett munkás - sztrájkőrséget

III. A ZENDÜLÉS

22. A munkások május 23-án összetűznek a szétkergetésükre kirendelt csendőrséggel
23. „ A városháza megostromlását elmosta az eső... "
24. A szocialisták a letartóztatottak elszállításának megakadályozására készülnek
25. A Zentai Gazdakör engedni kényszerül
26. Elmarad a Független Szociáldemokrata Párt Zentán tervezett országos kongresszusa
27. A zentai zavargás letartóztatott résztvevőit Szabadkára kisérik

IV. A KIEGYEZÉS

28. A munkások bizottságot választanak a gazdákkal való egyezkedésre
29. Létrejön a megegyezés
30. „ Eme megegyezés kötelező erővel egyik félre nézve sem bír... "
31. A Zentai Gazdakör emlékirata a szociális problémák megoldásával kapcsolatban
32. A „ Zentai Hirado " javaslata a „ veszedelmes tanok " kiküszöbölése céljából
33. Polgármesteri összefoglaló vélemény a zentai 1897. évi szocialista munkásmozgalomról